

Institutul Patrimoniului Cultural

**Biblioteca Municipală
„B.P. Hasdeu”
Filiala de Arte „Tudor Arghezi”**

**SIMPOZIONUL NAȚIONAL
DE STUDII CULTURALE**

Ediția a III-a

dedicat Zilelor Europene ale Patrimoniului

Chișinău, 28 septembrie 2021

Comitetul de organizare: Victor GHILAȘ – copreședinte, Anastasia MOLDOVANU – copreședinte, Tatiana COȘERI, Adrian DOLGHI, Natalia GRĂDINARU, Violeta TIPA.

Comitetul științific: dr. hab. Victor GHILAȘ – copreședinte, dr. Mariana HARJEVSCHI – copreședinte, dr. Adrian DOLGHI, dr. Ion DUMINICĂ, dr. Natalia GRĂDINARU, dr. Violeta TIPA.

Lector: Tatiana Luchian, Secția activitate editorială, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Simpozionul național de studii culturale : dedicat Zilelor Europene ale Patrimoniului, Ediția a 3-a, 28 septembrie 2021 / Institutul Patrimoniului Cultural, Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu”, Filiala de Arte „Tudor Arghezi”; comitetul de organizare: Victor Ghilaș (copreședinte) [et al.] ; comitetul științific: Victor Ghilaș (copreședinte) [et al.]. - Chișinău : UNU, 2021 (Fox Trading SRL). - 65 p.

Texte : lb. rom., engl. - 100 ex.

ISBN 978-9975-3337-7-1.

008+7/9(082)=135.1=I11

S 58

© Autorii

© Institutul Patrimoniului Cultural

© Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, Filiala de Arte „Tudor Arghezi”

PROGRAMUL SIMPOZIONULUI

Marți, 28 septembrie 2021

8.30-9.00

Înregistrarea participanților

9.00 – 10.30

Ședința plenară

Moderator: dr. hab. Victor GHILAȘ

Accesați linkul: <https://meet.google.com/aqb-zezm-tmj>

Mesaaje de salut:

Dr. hab. Victor GHILAȘ, director al Institutului Patrimoniului Cultural
Dr. Mariana HARJEVSCHI, director general al Bibliotecii Municipale
„B. P. Hasdeu”

Comunicări în plen:

Patrimoniul etnografic în politica culturală a URSS

Dr. Valentina URSU, Institutul Patrimoniului Cultural

Actorul de cinema în ipostaza exponentului idealurilor și virtuților „sufletului ancestral”

Dr. hab. Ana-Maria PLĂMĂDEALĂ, Institutul Patrimoniului Cultural

Spectacolul muzealizării și literaturizării lumii

Dr. hab. Elena PRUS, Universitatea Liberă Internațională din Moldova

HAPes – repozitoriu electronic al memoriei instituționale la Biblioteca Municipală „B.P.Hasdeu”

Dr. Mariana HARJEVSCHI, Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu”

SECȚIUNEA I
PATRIMONIUL ARTISTIC – VALOARE CULTURALĂ, EDUCATIVĂ ȘI
ECONOMICĂ PENTRU SOCIETATEA SECOLULUI AL XXI-LEA (I)

10.30-13.30

Moderatori: Violina GALAICU

Alexandru BOHANȚOV

Accesați linkul: <https://meet.google.com/aqb-zezm-tmj>

Narațiunea *Ultima lună de toamnă* de Ion Druță: de la text la filmul omonim
Dr. Alexandru BOHANȚOV, Institutul Patrimoniului Cultural

Interpreta Valentina Cojocar: aspecte ale creației de patrimoniu în Orchestra „Folclor”
Dr. Vasile CHISELIȚA, Institutul Patrimoniului Cultural

Aportul lui Filotei Cozianul la proliferarea muzicii cultice românești de filiație bizantină
Dr. Violina GALAICU, Institutul Patrimoniului Cultural

Creația vocal-simfonică a compozitorului ieșean Viorel Munteanu și poezia lui Lucian Blaga. Întoarceri la Blaga pentru soprană și grup instrumental
Pavel GAMURARI, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Moldova

Fenomenul „Ion Creangă” în imagini audiovizuale
Dr. Dumitru OLĂRESCU, Institutul Patrimoniului Cultural

Considerații generale privind geneza termenului *Doina*. Argumente istoriografice
Drd. Mariana BULICANU, Opera Română Craiova, România

Atribuirea comparativă a trăsăturii metodologice și aspectuale ale dansului: *popular scenic și de caracter*
Svetlana TALPĂ, Institutul Patrimoniului Cultural

Constituirea artei academice acoardeonistice din RSS Moldovenească în perioada anilor 1940–1960
Dr. Dumitru CALMIȘ, Institutul Patrimoniului Cultural

Rolul artei pianistice în cultura muzicală din Basarabia interbelică în raport cu procesul intercultural european
Drd. Vasile GRECU, Institutul Patrimoniului Cultural

Țambalul: considerații asupra procedeele tehnice de emiteră a sunetului
Drd. Valeriu LUȚĂ, Institutul Patrimoniului Cultural

SECȚIUNEA II
PATRIMONIUL ETNOGRAFIC: EXPRESIE A SPIRITUALITĂȚII
ȘI A MODULUI TRADIȚIONAL DE VIAȚĂ

10.30-13.30

Moderatori: Natalia GRĂDINARU
Ion DUMINICĂ

Accesați linkul: <https://meet.google.com/fye-sgeh-uh>

Coruperea și înfruntarea ciumei în folclorul românesc: credințe, superstiții și practici magice (aspecte etnoculturale)

Dr. Valentin ARAPU, Institutul Patrimoniului Cultural

Ofrandele și alimentele în cadrul obiceiului funerar

Carolina COTOMAN, Institutul Patrimoniului Cultural

Alimentația copiilor în orfelinatelor din RSSM în anii 1945-1947

Dr. Adrian DOLGHI, Institutul Patrimoniului Cultural

Normele tradiționale de gestionare rațională a resurselor mediului în practicarea agriculturii și creșterii vitelor

Dr. Natalia GRĂDINARU, Institutul Patrimoniului Cultural

Particularitățile modificării spațiului sociocultural al familiei ruse în Basarabia interbelică

Irina IJBOLDINA, Institutul Patrimoniului Cultural

Activitatea dulgherilor și tâmplarilor în bresle, ateliere și fabrici în secolul XIX – mijlocul secolului XX

Elena MADAN, Universitatea Tehnică a Moldovei

Ceata de feciori în perioada ciclului Pascal

Raisa OSADCI, Institutul Patrimoniului Cultural

Moștenirea etnografică și folclorică a lui Nichita Smochină

Ștefan SOFRONOVICI, Centrul Academic Internațional Eminescu

Riturile de trecere și viziunea asupra impurității rituale în ritualurile de maternitate și botez la lipovenii din Republica Moldova

Dr. Tatiana ZAICOVSCHI, Institutul Patrimoniului Cultural

Pre-Easter rituals of the Ukrainians of the Republic of Moldova

Ecaterina COJUHARI, Institute for Cultural Heritage

Demographic processes in the Republic of Moldova at the late of XX - beginning of XXI century: mortality of the population

Dr. Victor COJUHARI, Institute for Cultural Heritage

Ukrainian жбурляти and Romanian a *zvârli* in the context of ethnic and language interactions in the Carpathian-Danubian region during the late for Slavic epoche

Aleksey A. ROMANCHUK, Institute of Cultural Heritage

Traditional entertainments among the Gagauz people of Bulgaria in the light of publications of the late 19th century to mid-20th century

Dr. Vitali SÎRF, Institute of Cultural Heritage

SECȚIUNEA III

ORAȘUL CHIȘINĂU LA 585 DE ANI DE LA PRIMA ATESTARE DOCUMENTARĂ: ISTORIE, TRADIȚIE, PATRIMONIUL CULTURAL

10.30-13.30

Moderatori: Violeta TIPA

Anastasia MOLDOVANU

Accesați linkul: <https://meet.google.com/chq-fpgh-tue>

Despre amenajarea Grădinii Publice (Grădina Publică „Ștefan cel Mare și Sfânt”) din Chișinău în secolul al XIX-lea

Dr. Alla CEASTINA, Institutul Patrimoniului Cultural

Dramaturgia generației 60-70 în viziunea regizorală a lui Alexandru Cozub

Dr. Ana GHILAȘ, Institutul Patrimoniului Cultural

Bibliografia creatoare de patrimoniu

Dr. Lidia KULIKOVSKI, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

Activitatea regizorului Victor Gherlac

Dr. Elfrida KOROLIOVA, Institutul Patrimoniului Cultural

Chișinăul muzical: file de istorie (1812-1918)

Dr. hab. Victor GHILAȘ, Institutul Patrimoniului Cultural

„(Mono)dramele unor necunoscute” din Sala Studio a Teatrului Național „Mihai Eminescu” din Chișinău

Dorina KHALIL-BUTUCIIOC, Asociația Internațională a Criticilor de Teatru (IATC/AICT), Germania

Patrimoniul local – sursă de cercetare a Filialei de Arte „Tudor Arghezi” prin prisma lucrărilor de specialitate

Anastasia MOLDOVANU, Filiala de Arte „Tudor Arghezi”, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

Proiectul *Night Guguță*: experimente teatrale

Dr. Violeta TIPA, Institutul Patrimoniului Cultural

Chișinăul în presa periodică interbelică

Andrei VEREBCEAN, Secția „Memoria Chișinăului”, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

Chișinău la reportofon

Cristina DICUSAR, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, Secția „Memoria Chișinăului”

Image of Chisinau and its evolution in printed publications and representations of residents

Dr. Nina IVANOVA, Institute of Cultural Heritage

Digitizarea și prezervarea materialului arhivistic privind evoluția istorică și culturală a evreilor din Basarabia

Dr. Mariana COCIERU, Biblioteca Evreiască „Ițik Mangher”, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu Hasdeu”

Cartea – Sursă, Ghid, Instrument, Țintă

Sergiu LUCA, Universitatea Tehnică a Moldovei

Pauză
13.30-14.30

SECȚIUNEA I
PATRIMONIUL ARTISTIC – VALOARE CULTURALĂ, EDUCATIVĂ ȘI
ECONOMICĂ PENTRU SOCIETATEA SECOLULUI AL XXI-LEA (II)

14.30-17.00

Moderatori: Vitalie MALCOCI

Victoria ROCACIUC

Accesați linkul: <https://meet.google.com/aqb-zezm-tmj>

Chipuri feminine în sculptura moldovenească

Dr. Ana MARIAN, Institutul Patrimoniului Cultural

Leonid Beleaev – 100 de ani de la nașterea artistului

Dr. Victoria ROCACIUC, Institutul Patrimoniului Cultural

Repere și inovații artistice în tapiseria Carmelei Golovinova

Dr. Constantin SPÎNU, Institutul Patrimoniului Cultural

Ex-librisuri din colecțiile Muzeului Național de Istorie a Moldovei din Chișinău

Dr. Vladimir KRAVCENKO, Institutul Patrimoniului Cultural

Narațiunea și rolul acesteia în creația lui Alexei Grabco

Lucia ADASCALIȚA, Institutul Patrimoniului Cultural

Aspecte ale climatului nostru cultural

Vitalie RĂILEANU, Biblioteca „Onisifor Ghibu”

Cartea de artist în Republica Moldova: realizări în perioada pandemică (2020-2021)

Dr. Valeria BARBAS, Institutul Patrimoniului Cultural

Aesthetics of the Libretto in its Historical Development

Drd. Natalia ROJCOVSCAIA-TUMAHA, Institutul Patrimoniului Cultural /
Universitatea de Stat din Moldova

Caracteristici arhitectural-tipologice ale citadelei de la Chilia

Dr. hab. Mariana ȘLAPAC, Institutul Patrimoniului Cultural

**Contextul istoric și aspectele specifice ale arhitecturii
întreprinderilor vitivinicole din Republica Moldova**

Dr. Aurelia TRIFAN, Institutul Patrimoniului Cultural

REZUMATELE COMUNICĂRILOR

SECȚIUNEA I
PATRIMONIUL ARTISTIC – VALOARE CULTURALĂ, EDUCA-
TIVĂ ȘI ECONOMICĂ PENTRU SOCIETATEA SECOLULUI
AL XXI-LEA

Narațiunea și rolul acesteia în creația lui Alexei Grabco

Lucia Adascalîța,

Institutul Patrimoniului Cultural

În genul caricatural din Republica Moldova Alexei Grabco s-a afirmat ca un caricaturist care, prin foile sale grafice, a ridicat la o nouă cotă valorică dimensiunea artistică și spirituală a desenelor umoristico-satirice. Câmpul său de creație cuprinde scene rupte din societatea timpului în care trăia, precum și rezultatele unor analize fine și critice asupra unor subiecte legate de moravuri, religie, cultură ș.a. Chiar dacă lucrările sale se înscriu în realismul timpului în care se afirmă și caricaturiști precum Iurie Rumeanțev, Nicolae Macarenco, Zenefelder Polingher, Leonid Domnin, plasticianul Alexei Grabco se evidențiază și se dedică compozițiilor ample în care narațiunea joacă un rol de o importanță majoră în reliefaarea aspectului umoristic și filosofic. Implicând narațiunea în realizarea caricaturilor, plasticianul contribuie la amplificarea impactului vizual al mesajului asupra cititorului. Alături de peisajul în care se înscriu multitudinea de personaje, dinamismul elementelor compoziționale și tratările grotești ale figurii umane, detaliile vin să susțină depănarea/perceperea firului narativ. În acest context, se remarcă faptul că expresivitatea mișcărilor, surprinse abil din realitate, reprezintă sonoritatea operei grafice elaborate de Alexei Grabco.

Narațiunea în cazul foilor de grafică satirică, precum „Schimbarea cadrelor” (1959), „S-a început pregătirea de examene” (1959), „Nistrule, pe malul tău...” (1959), „Îi duci la piață și te întorci...” (1960), „Pasagerii care sosesc cu trenul la Comrat...” (1960), se face prezentă și prin prisma mijloacelor non-verbale de expresie: culoarea, linia, forma, factura. Acestea, la rândul lor, reliefează accentele predominante ale subiectelor narative. Totodată, acestea generează joncțiuni ale narațiunii cu satira, umorul și batjocura.

Cartea de artist în Republica Moldova: realizări în perioada pandemică (2020-2021)

Valeria Barbas,

Institutul Patrimoniului Cultural

Cartea de artist este o formă de expresie artistică, reprezentând o creație de artă, un obiect de artă sub formă de carte. Edițiile cărților de artist sunt limitate, deseori într-un singur exemplar – carte-unicat. În secolul XXI, în context de izolare acasă, specific pandemiei COVID 19, artiștii, neputând să expună în galerii, muzee, se adresau deseori genului de carte de artist. În cadrul Expoziției „Respirăm într-un glas”, care a avut loc la Chișinău, Muzeul de Istorie a Orașului și *Zpațiu* Cultural Independent, au fost expuse mai multe cărți de artist realizate în perioada de pandemie de autori din Republica Moldova. „Carte fără text” (2020) de Igor Șerbina (Chișinău/Moscova), prezintă o culegere de desene monocrome (pix/hârtie), ce surprind o gestualistică abstractă, o „carte extraterestră”, care necesită a fi decodificată. Două cărți a prezentat Tatiana Fiodorova: „Nu respira” (2021) – prezintă o serie de desene abstracte multicolore (creion/hârtie), realizate în timpul exercițiilor de respirație pranayama, o combinație a două practici: de reținere a respirației pentru o durată maximă de timp și desenul. Cartea de artist „12 minute în univers” (2020) se compune dintr-o serie de desene cu texte (pix/hârtie milimetrică) care reimaginează realitatea pandemică, conectând-o cu primul mers spațial al cosmonautului sovietic A. Leonov, care, în 1965, a petrecut 12 minute în cosmos. Desenele fac referință și la textele și picturile astronautului. Alte două cărți au fost prezentate de subsemnata, V. Barbas: „Jurnalul părului meu gri / Jurnal de corp” (2020) este o auto-investigație observațională, dezvăluind procesul de observare fenomenologică și explorare a transformării corpului. Concentrându-se pe parametri precum tranziție, timp și detaliu, degradare, „Jurnalul...” conține fotografii, desene și text/poezie. „Cartea de artist” (2021) este o carte a punctelor de suspensie, fără 8.414 cuvinte, care e o reflecție asupra conceptelor de sens, interpretare și pauză.

Narațiunea *Ultima lună de toamnă* de Ion Druță: de la text la filmul omonim

Alexandru Bohanțov,

Institutul Patrimoniului Cultural

Menționăm *ab initio* că lectura cinematografică a celebrei nuvele în viziunea regizorală a lui Vadim Derbeniov (1965, după un scenariu de Ion Druță) este fidelă textului literar, care a fost transfigurat într-o impresionantă „țesătură filmică” congruentă cu obiectul estetic original. În fond, structura filmului (ca și a narațiunii, de altfel) e doar în aparență simplă, întrucât în straturile sale de profunzime se regăsește o subtilă întrepătrundere a efluviului liric cu o acută substanță dramatică. Altfel zis, angrenajul simbolistic al structurii compoziționale este dislocat mai mult în subtext, decât în textul propriu-zis.

Ecranizarea narațiunii *Ultima lună de toamnă* aduce în prim-plan personajul arhetip al unei eterne drame umane – „părinți și copii” – o constantă a literaturii universale dintotdeauna. Însă mesajul esențial al acestei pelicule ține de rosturile fundamentale ale existenței omezești. De aceea, filmul presupune mai multe niveluri de semnificare și interpretare. Unul dintre ele ar fi **cronotopul drumului**.

Un alt aspect. În artele audiovizuale sunt vehiculate structuri închise și deschise. Se consideră că prima categorie e apropiată de cinematografie, pe când filmului de televiziune i s-ar potrivi structura mixtă. Credem că problema dată nu se pune atât de tranșant. Filmul francez *Fabuleux destin d'Amélie Poulain* (2001, Premiul César) poate fi circumscris structurii mixte. Sau pelicula *Ultima lună de toamnă*. Filonul liric al narațiunii filmice și încărcătura nostalgică pe care o resimțim în rostirea și gesturile protagonistului (în rol Evgheni Lebedev), coroborate cu vocea din *off* a naratorului, aparținând unui actor de renume și geniul lui Innokenti Smoktunovski, face ca mesajul acestei capodopere a cinematografiei naționale să nu fie văduvit substanțial – de semantica sa originară, în primul rând – și în proiecția de pe micile ecrane.

Considerații generale privind geneza termenului *Doina*. Argumente istoriografice

Mariana Bulicanu,

Opera Română Craiova, România

În demersul propus se va încerca o trecere în revistă, de pe pozițiile sursologiei istoriografice, a izvoarelor literare, identificate de noi până în prezent, care demonstrează existența, din cele mai vechi timpuri, a doinei, ca termen și specie lirică, în arealul culturii neoașe, bazată pe oralitate. Deși pe segmentul de referință, documentele scrise sunt ulterioare celor de sorginte verbală, primele dețin un grad sporit de importanță în fața celor din urmă, fapt ce oferă studiului o perspectivă de cercetare în profunzime. Urmărite în optică evolutivă, astfel de atestări pot fi selectate atât din izvoarele autohtone – cronici, colecții de melodii, codice, lucrări literare ș.a. – cât și din sursele externe: jurnale și/sau note de călătorie, memorii, studii etnografice etc., datorate preoților, diplomaților, misionarilor, peregrinilor, trubadurilor, militarilor etc., aflați în trecere prin Țara Moldovei și Țara Românească.

Așa cum istoriografia subiectului de referință relevă poziția culturală și comunitară a autorilor vizați, în procesul de cercetare recurgem la punerea în lumină a informațiilor cu valoare referențială, aflate în sfera domenală de interes, suportul cărora înlesnește cunoașterea și explicarea conținutului tematic investigat într-o abordare istorico-prospectivă.

Materialul selectat este supus unei evaluări personale prin prisma analitică și comparativă, evidențiind în termeni de colaționare a similitudinilor sau a diferențelor de opinii ale unor autori în raport cu cele propuse de noi.

Concomitent cu prezentarea cronologiei și esenței acestor date, atestate și demonstrate documentar, scoatem în evidență importanța lor istorică, axiologică, culturologică, pentru a demonstra vechimea și însemnătatea doinei ca termen, în primul rând, sub aspect semantic, ca specie reprezentativă a liricului popular, dar, mai ales, din punctul de vedere al funcționalității și continuității ei în spațiul cultural românesc.

Constituirea artei academice acordeonistice din RSS Moldovenească în perioada anilor 1940–1960

Dumitru Calmîș,

Institutul Patrimoniului Cultural

Chiar dacă, la nivel mondial, în anii 1920-1930 au fost create condiții favorabile pentru afirmarea celor mai performante tipuri ale armonicii cromatice (acordeonul cu butoane și cel cu taste), anume în perioada anilor 1940-1960 sunt stimulate simțitor căile de manifestare progresivă a academizării acordeonului, proces ce se face vizibil și în Republica Moldova, începând cu a doua jumătate a sec. XX. Odată cu anexarea Basarabiei la URSS, procesul de profesionalizare a acordeoniștilor, cuprinzând toate nivelurile învățământului artistic din țară, este influențat de evoluția artei interpretative din Europa de Est (în special, Rusia, Belarus, Ucraina). Bazele academice sunt consolidate de iluștri pedagogi, precum Iziaslav Birbraier, Valentin Zagumionov, Ivan Folomkin ș.a.

Pe parcursul anilor 1940-1960 constituirea artei interpretative acordeonistice din RSS Moldovenească a fost condiționată nemijlocit de ideologizarea masivă a spațiului cultural ex-sovietic, ceea ce a estompat, în mare parte, aspectul identitar național în procesul de academizare a acordeonului. Având la temelie estetica clasico-romantică, „ajustată” la doctrina realismului socialist, profesionalizarea instrumentiștilor basarabeni se distinge printr-un pronunțat conservatism în comparație cu alte școli de acordeon din acea perioadă, precum cea germană, daneză, cehă ș.a. (ne referim, în primul rând, la sfera componistică).

Chiar dacă în respectivul segment temporal acordeonul nu a reușit să se integreze plenar în „familia” instrumentelor academice europene, ținând cont de unele sfere (organologică, componistică, pedagogică, interpretativă) ce se cereau a fi intens perfecționate, totuși primele decenii postbelice pot fi considerate punctul de referință al statornicirii statutului academic al armonicii cromatice în RSS Moldovenească.

Interpreta Valentina Cojocaru: aspecte ale creației de patrimoniu în Orchestra „Folclor”

Vasile Chiseliță,

Institutul Patrimoniului Cultural

Creația, măiestria artistică și traseul general al evoluției profesionale a cântăreței populare Valentina Cojocaru (n. 1947) deschid o bogată panoramă de texte culturale, evenimente și simboluri emblematice, apte a oferi cercetătorului de astăzi reperi importante în studierea istoriei Orchestrei „Folclor”. După ce activase în Ansamblul de tineret „Mugurel” din cadrul Filarmonicii din Chișinău, artista își dedică cea mai mare parte a carierei lucrând în calitate de solistă a Orchestrei „Folclor” (1974-1989). În laboratorul acestui colectiv, remarcabila cântăreață – dotată cu o profundă voce nativă de mezzo-soprană, inconfundabil timbrată, marcată de o erudiție, cunoaștere și simț artistic deosebit, de o articulație folclorică scilicet și fascinantă – a realizat circa 150 de cântece, tezaur de patrimoniu muzical neo-tradițional în fondurile „Teleradio-Moldova”, puțin sau deloc studiat.

Discursul autorului tinde să aplice potențialul euristic și epistemologic al unor concepte etnomuzicologice fundamentale privind procesele legate de folclorizare, profesionalizare, instituționalizare, standardizare, ideologizare și patrimonializare a artei populare de resursă sau orientare folclorică. Astfel, se conturează o largă platformă de creație, producție, mediatizare și diseminare a muzicii „neo-tradiționale”, care tinde să se impună drept substitut al muzicii „folclorice”, „autentice”, „tradiționale” din trecut. Fenomenele resemantizării, reinterpretării identitare și revalorificării surselor și resurselor expresive ale folclorului național (genuri, stiluri muzicale, specii tematice, modele sintactice și pragmatice) își găsesc o proiecție intimă în creația interpretativă a Valentinei Cojocaru, aceasta fiind, pe de o parte, puternic influențată de estetica, stilurile, structurile paradigmatiche ale moștenirii folclorice istorice, iar pe de alta – de factorii, actorii și limbajul dominației hegemonice a ideologiei, politicii și pragmaticii totalitare comuniste din epocă.

Aportul lui Filotei Cozianul la proliferarea muzicii cultice românești de filiație bizantină

Violina Galaicu,

Institutul Patrimoniului Cultural

Filotei Cozianul, fost mare logofăt la curtea lui Mircea cel Bătrân, retras către asfințitul vieții (prin 1392) la Mănăstirea Cozia, a intrat în vizorul istoriografilor-bizantiniști în calitate de autor al *Pripelelor*, categorisite drept cele mai vechi creații poetico-muzicale românești (în veșmântul limbii slavone).

Pripelele au fost scrise în jurul anului 1400 și reprezintă mici tropare (în număr de 20), ce se cântă la utrenie după polielele sărbătorilor domnești, ale Maicii Domnului și ale sfinților mai însemnați. Troparele sunt precedate de stihuri din așa-numiții „psalmi aleși”. Aceștia din urmă sunt opera bizantinului Nichifor Vlemides, reprezentant al societății grecești de la Nikeia (secolul al XIII-lea). Vlemides a extras versete din psalmii biblici, grupându-le astfel, încât să corespundă unei anumite sărbători.

Textul *Pripelelor*, scris în mediobulgară (sau, poate, în greacă și tradus mai apoi în mediobulgară), a circulat în manuscrise medievale la români, dar și la toate popoarele vecine ortodoxe de limbă slavonă. Cel mai vechi dintre astfel de manuscrise datează din 1437. Melodia însă s-a transmis pe cale orală, fiind notată abia pe la mijlocul secolului al XIX-lea de Nectarie Frimu (1840), Anton Pann (1848), Dimitrie Suceveanu (1856) ș.a. până la Ion Popescu-Pasărea. Chiar dacă a suferit unele modificări stilistice până la momentul fixării, melodia a păstrat structura și pilonii modali ai eului I medieval – dovadă a vechimii ei.

Denumirea creațiilor lui Filotei Monahul s-a diversificat cu trecerea timpului (figurează, în anumite contexte, ca *Veliceanii*, *Veniceanii*, *Venicearii*, *Mărimuri*). Astfel, unele confuzii privind datarea și paternitatea, delimitarea de alte genuri a *Pripelelor*, confuzii întâlnite în scrierile medievistilor români și străini, se datorează, inclusiv, varietății terminologice în raza temporală și geografică a vehiculării lor.

Creația vocal-simfonică a compozitorului ieșean Viorel Munteanu și poezia lui Lucian Blaga. Întoarceri la Blaga pentru soprană și grup instrumental

Pavel Gamurari,

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Moldova

Fiind, probabil, unul din cei mai fideli admiratori ai operei blagiene, V. Munteanu care, asemenea lui S. Toduță, își formează și reafirmă crezurile artistice, abordând opera poetică blagiană pe parcursul întregii sale cariere componistice, realizând „transpuneri” muzicale de mare originalitate ale acesteia: *Trei lieduri* (1972), *Poemele luminii* pentru soprană și orchestră, (1982), *Autoportret* (1985); *De rerum natura*, madrigal (2004), *Nebănuitele trepte* pentru soprană și grup instrumental (2007), *Întoarceri la Blaga pentru soprană și grup instrumental* (2013).

Ultima dintre aceste creații se distinge printr-un caracter integrator, sugerat și în titlu – compozitorul oferă o privire retrospectivă asupra creațiilor sale, inspirate din opera blagiană. Astfel, *Întoarcerile la Blaga*, unul din cele mai importante cicluri pe versuri blagiene ale maestrului, sunt elaborate în baza motivelor melodice și armonice din liedul *Autoportret*, scris în 1985, ce are ca punct de plecare melograma. Totodată, în ciclul dat compozitorul recurge nu doar la propria selecție a poemelor, dar și la o foarte riguroasă selecție a rândurilor poetice din cadrul acestora și chiar la omiterea unor cuvinte sau rânduri. Astfel, autorul compune muzica, pornind de la propria viziune asupra verbului blagian, viziune ce oferă posibilitatea accentuării/diminuării încărcăturii semantice a acestuia prin omitere, procedeu ce permite augmentarea și focusarea asupra unor imagini poetice anumite. Abordând și explorând cele mai profunde teme filosofico-poetice blagiene – diversele dimensiuni ale permanentei căutări de sine a artistului, ale căutării divinității, a luminii, a dorului, a tainelor lumii, resemnarea – în fiecare lied al ciclului maestrul V. Munteanu subordonează mijloacele expresive ale muzicii – ritmica, modalismul, timbralitatea, dar și maniera de interpretare vocală, plasându-le sub semnul melogramei cu numele poetului, din care izvorăște întregul discurs.

Astfel, maestrul V. Munteanu, în ciclul de lieduri pentru soprană și grup instrumental *Întoarceri la Blaga*, valorifică plenar, în limbaj muzical, imaginile și semanticile textelor blagiene, prin abordări componistice originale, înscriind o pagină de referință, în amplul repertoriu muzical scris pe versurile poetului, în componistica românească.

Rolul artei pianistice în cultura muzicală din Basarabia interbelică în raport cu procesul intercultural european

Vasile Grecu,

Institutul Patrimoniului Cultural

La fel ca în celelalte țări europene, pe teritoriul Basarabiei muzica s-a făurit în jurul organizării instituțiilor sale, școlile de muzică, care au deținut primatul în cultura muzicală, și conservatoarele ce au devenit centre de activitate cultural-artistică, prin care s-au format și păstrat legături directe cu oamenii de artă din centrele culturale de peste hotare.

Din timpuri străvechi pe teritoriul Basarabiei au existat mari talente muzicale, ce au avut curajul convenit pentru a dezvolta viața muzicală din regiune. Cântăreții și instrumentiștii desfășurau o bogată activitate artistică și didactică, având ca teme cântarea folclorică și muzica de salon, iar instrumentul muzical „pianul” a devenit atât de îndrăgit, încât negustorul din Sibiu, Hagi Pop, importa piane de la Viena, iar din anul 1826 avea și o fabrică, totodată, Karl Hasse a deschis, la Iași, un magazin de pian, între anii 1812-1818.

În documente găsim date despre școlile de muzică apărute în prima jumătate a secolului al XIX-lea, după Revoluția lui Tudor Vladimirescu, când Țările Române cunosc o perioadă de renaștere națională și culturală, iar în istoria culturii se marchează începutul epocii moderne.

La începutul acestui secol în țările române sosesc numeroși muzicieni străini, care îi familiarizează cu muzica „evropenească” pe copiii din familiile înstărite și, totodată, concertează în diferite saloane și săli publice.

Tot atunci apar mugurii școlii componistice naționale, care aduc și primele lucrări pentru pian, realizate în stilul și formele școlilor occidentale, adaptate la stratul sonor oral autohton.

Preocupările pentru promovarea artei pianistice au fost stimulate de compozitorii străini care, atrași de muzica noastră etnică, o valorifică în creația lor.

Către sfârșitul ultimului deceniu al sec. al XIX-lea viața muzicală din Basarabia se intensifică, iar odată cu aceasta se deschid noi instituții de învățământ cu profil muzical-artistic, care sporesc simțitor interesul pentru studierea pianului, totodată, se manifestă tendința de integrare a artei muzicale locale în circuitul artistic european.

Ex-librisuri din colecțiile Muzeului Național de Istorie a Moldovei din Chișinău

Vladimir Kravcenko,
Institutul Patrimoniului Cultural

Muzeul Național de Istorie a Moldovei posedă o colecție bogată de documente cu diferite marginalii, indicații, semne de posesie datând din sec. XVIII-XX, atât gravate în lemn (xilogravură), cât și în metal (gravură cu dălțiță, acvaforte). Colecția cărților vechi de tip folio cu imagini personale în reproducere și mărci sigilate, în mare, o dublează pe cea din Biblioteca Națională a Republicii Moldova (copiile cărților cu iconografie similară a semnelor de posesie).

Ex-librisurile în original sunt păstrate în fondul „Arta plastică” a MNIM, printre ele deosebindu-se circa 140 de piese semnate de Mark Gherasimov (n. 1938), pictor-grafician din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească, absolvent al Colegiului de Artă Plastică „I.E. Repin” din Chișinău. În anii '80 M. Gherasimov s-a impus în grafica de șevalet, de carte, grafică mică. El s-a dovedit a fi un mare specialist în domeniul xilogravurii, fiind profund inspirat de opera pictorilor gravori moscoviți (sovietici) V. Favorskii, M. Pikov, F. Konstantinov, care se regăsește astăzi doar la Muzeul Național de Artă a Moldovei. Ex-librisurile gravate de M. Gherasimov din colecția Muzeului Național de Istorie a Moldovei sunt destinate lui I. Bogdesco, grafician de valoare din RSSM de generație vârstnică, absolvent al Institutului de Pictură, Sculptură, Arhitectură „I.E. Repin” din Leningrad (Sankt Petersburg). În aceste ex-librisuri dinamica acțiunii este exprimată prin modelarea decorativă a formelor și prin accentuarea siluetelor. Gravurile se disting prin laconismul expresiei și simplitatea fără afectare a formelor plastice, contrastele între alb și negru alcătuind un mesaj metaforic clar. Ele sunt reprezentative pentru istoria artei grafice naționale, anume pentru noua etapă de explorare a limbajului grafic oferit de gravura tiparului înalt, care a avut loc în anii '80.

Țambalul: considerații asupra procedeele tehnice de emiter a sunetului

Valeriu Luță,

Institutul Patrimoniului Cultural

Arta interpretativă la țambal se dezvoltă și se perfecționează continuu. Acest fapt se datorează, în mare măsură, evoluției constructive a instrumentului care favorizează performanța în asigurarea calității sunetului și a esteticii mesajului artistic. Prin diversitatea de procedee complexe și subtile, ce corespunde unor ipostaze avangardiste în domeniul tehnicii componistice, este stimulată apariția creațiilor de anvergură în literatura țambalistică. Diapazonul larg al instrumentului, varietatea posibilităților sale timbrale, multitudinea elementelor de expresie și hașurilor sofisticate, pedalizarea – ca o particularitate fină și individuală a exprimării și expunerii muzicale – toate aceste coordonate impun formarea și explorarea unui arsenal de tehnici aprofundate și avansate de către interpreții-țambaliști.

Școala academică de interpretare la țambal din Republica Moldova este relativ tânără. Apariția ei a fost stimulată de creșterea interesului față de acest instrument cordofon și fondarea catedrelor de instrumente populare în instituțiile de învățământ artistic de toate categoriile. Astăzi, sistemul de pregătire a unui specialist prezintă un ciclu de programe, ce include studiile începând cu liceul de muzică, până la absolvirea Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice.

Procedeele tehnice de emiter a sunetului și a poziției la țambal sunt o parte indispensabilă a arsenalului mijloacelor interpretative ale țambalistului. Aplicarea iscusită a acestor mijloace va contribui nu doar la o diversificare și evaluare a potențialului sonor al interpretului, ci și la o transpunere mai adecvata a conținutului artistic al creației abordate.

Comunicarea propune o adaptare a experiențelor practice interpretative și pedagogice la conținuturile învățământului de specialitate actual.

Chipuri feminine în sculptura moldovenească

Ana Marian,

Institutul Patrimoniului Cultural

Arta Moldovei distinge portretul, doar ca parte integrantă a troițelor, la începutul secolului XX. În primul deceniu al secolului XX, prin eforturile cunoscuților artiști plastici Terentie Zubcu și Vladimir Ocușco, întreaga moștenire a artei academice universale este promovată spre asimilare tinerelor talente din Basarabia. Printre aceștia era și tânărul artist plastic Alexandru Plămădeală, personalitate care a reprodus chipuri feminine – atât membre ale familiei sculptorului și colege de breaslă, cât și alte femei contemporane, care l-au impresionat atât prin frumusețea formelor exterioare, cât și printr-o bogată lume interioară. Portretul sculptural feminin în interpretarea sculptorului Lazăr Dubinovschi conține chipuri romantice, armonioase și pline de tandrețe, chipuri în care se resimte fiorul lumii interioare. Portretul sculptural feminin în creația Claudiei Cobizev este axat pe reprezentarea vieții cotidiene, în special, a celei de la sat, chipurile create de ea fiind profunde și complexe. Iar sculptorița Brunhilda Epelbaum-Marcenco persistă în memoria admiratorilor de frumos prin portretele color, care prezintă o nouă modalitate de expresie portretistică sculpturală. Sculptorița Alexandra Picunov-Târțău, în portretele sale, redă chipurile laconic, obținând un echilibru abia intuit între sentimentele și cugetările protagonistelor. Deși sculptorul Constantin C. Constantinov abordează portretele sculpturale feminine la diverse vârste, anume cele ale chipurilor de bătrâne sunt dovada unei măiestrii deosebite în tratarea psihologiei personajelor de vârsta a treia. Chipurile feminine întotdeauna sunt convingătoare, ca exponente ale epocii, conținând acea doză de tandrețe care le face atrăgătoare pentru spectator.

Fenomenul Ion Creangă în imagini audiovizuale

Dumitru Olărescu,

Institutul Patrimoniului Cultural

Creația lui Ion Creangă constituie o țesătură, elaborată cu o deosebită măiestrie, a realității cu imaginarul, cu ficțiunea, a amintirilor cu prezentul, exprimând felul de a fi al moldovenilor români, a credințelor, obiceiurilor, datinilor și a imaginii timpurilor evocate. Acestea toate împreună creează o imensă și captivantă „epopee a poporului român”.

Destinul și creația literară a lui Ion Creangă s-au cristalizat într-un fenomen fără precedent în cultura noastră, incitând mereu oamenii de artă și literații la cele mai diverse interpretări și viziuni. Dar o re-interpretare a aceluși „spectacol al lumii”, făurit de marele povestitor humuleștean, necesită mari eforturi estetico-artistice.

Pentru argumentarea acestor idei, vom apela la filmul de nonficțiune „Ion Creangă”, în regia lui Vlad Druc, după un scenariu semnat de Anatol Codru, imaginea – Ion Bolboceanu.

În căutarea celor mai adecvate echivalente audiovizuale pentru redarea/interpretarea printr-un alt limbaj, cel cinematografic, a fenomenului artistic Ion Creangă, regizorul Vlad Druc a apelat la unele materiale iconografice (fotografii, manuscrise), locuri filmate „pe viu”, la unele secvențe din filmele de ficțiune „A fost odată un băiat” (regizor Emil Loteanu), „Se caută un paznic” (regizor Gheorghe Vodă), dar și la unele lucrări din pictura naiviștilor iugoslavi, afirmată prin nostalgia simplității fruste și a expresiei, ce restituie valorile vieții autentice, dar și a imaginarului, fapt care, în concepția regizorului V. Druc, această artă are unele calități comune cu lumea percepută de marele povestitor, găsindu-i ambianțe sugestive în contextul discursului său cinematografic. Fantezia lui Creangă l-a impus pe regizor să apeleze și la pictura suprarealistă.

Finalmente, regizorul Vlad Druc a reușit să consolideze, prin limbaj audiovizual, într-un tot unic, aceste materiale eterogene, lansând un produs cinematografic ce rezistă eroziunii timpurilor.

Actorul de cinema în ipostaza exponentului idealurilor și virtuților „sufletului ancestral”

Ana-Maria Plămădeală,

Institutul Patrimoniului Cultural

Fenomenul nemaîntâlnitei, în alte arte, dezvăluiri exhaustive a ființei umane se desfășoară prin operarea cu virtualitățile polisemantice ale limbajului cinematografic, conjugând surprinderea atât a manifestărilor concret-vizuale ale personajului (mimica, gesticulația, portul), cât și a celor imaginativ-convenționale, ce se referă la temperamentul și constituția psihică.

Inimaginabila apropiere de viața interioară a omului prin intermediul gros- și prim-planurilor s-a soldat cu efectul „ochi în ochi”, în urma căruia spectatorul și-a găsit dublul, atenuând singurătatea dezolantă în iureșul galopantelor metamorfoze socio-culturale ale secolului XX.

Astfel, s-a proliferat misiunea iluministă a celei de-a șaptea arte, care, prin intermediul ecranului alb, a descoperit umanității palitra policromatică a vlăstarilor omenești ai Terrei.

Ceea ce ține de contribuția filmului moldovenesc în acest paragraf, constatăm cu satisfacție largirea evantaiului antropologic prin lansarea unui tip psihico-cultural de o filiație originală – eroul nostalgic. La această performanță și-au dat concursul actorii Sandri Ion Șcurea, Mihai Volontir, Grigore Grigoriu, Serghei Lunchevici, care au reușit, prin rolurile lor inspirate, să valorifice ierarhia de valori spirituale ale neamului, pecetluite în vocația transcenderii și cosmicizării „setei de eternitate” (M. Eliade), spiritualizării tragicului, catharsisului mioritic, nostalgiei consacării eroice etc.

Argumentul valabilității eroului arhetipal se consolidează prin regăsirea de sine într-un nou context antropologico-cultural a marilor actori, precum Evghenii Lebedev, Nicolai Mordvinov, Regimantas Adamaitis, confirmând o dată în plus caracterul universal și general-uman al paradigmatelor identitare. Mai mult decât atât, filmul moldovenesc a descoperit, în măiestria acestor somități culturale, nebănuitele, chiar de ele însele, orizonturi ale cunoașterii inepuizabilului spirit și suflet uman.

Spectacolul muzealizării și literaturizării lumii

Elena Prus,

Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Era postindustrială și dezvoltarea foarte rapidă a tehnologiilor de comunicare fără frontiere au permis capitalismului neoliberal să triumfe și să domine mapamondul, ceea ce a condus la transformări radicale a canoanelor estetice. Totul pare a indica faptul că la începutul secolului al XXI-lea totalitatea valorilor culturale și artistice tradiționale sunt readuse în discuție. Industrializarea culturii reproblematicizează creșterea componentei imaginare și insașietatea necesităților mereu noi. În faza actuală a hipermodernității, domeniul umanitar converge tot mai mult cu sferile de consum, de comerț, de turism etc., urmând logica excesului proliferant. Avangardele nu mai sunt refuzate, ci integrate în ordinea socio-economică și în instituțiile oficiale.

Mondializarea culturii, pe de o parte, și muzealizarea lumii, pe de alta, devin actele unui spectacol al lumii contemporane. Teatralizarea și spectacolul devine, actualmente, modelul, actul dominant la nivel social (Huizinga, Goffman, Debord). Modelul cultural muzeal devine unul dominant în societatea actuală, influențând toate sferile și găsind reprezentare în literaturile lumii. Printre diverse teorii abordate, se aduc în discuție conceptele de *muzealizare a lumii*, *modelată ca spectacol cultural*, „*lumea ca muzeu*”, „*lumea ca o carte*”, literaturizarea muzeului și muzeologizarea literaturii. Din această perspectivă sunt analizate tezele premiaților Nobel în literatură Mario Vargas Llosa și Orhan Pamuk. În romanul lui Pamuk, *Muzeul inocenței*, muzeul constituie axa naratologică structurantă a romanului, tematica și nucleul compozițional.

Aspecte ale climatului nostru cultural

Vitalie Răileanu,

Filiala „Onisifor Ghibu”, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

După filozoful Rudolf Eucken, adevărata *cultură* este cea care servește dezvoltarea deplină a vieții spirituale. Ea implică o continuă străduință spre adevăr, după cum implică și respectul imperativelor morale actuale, însă, pe deasupra lor, pretinde și activitatea artistică și creatoare. Prin acestea se desăvârșește elevația spirituală, astfel încât cultura se deosebește de unele forme de barbarie organizată.

Când vorbim de activitatea artistică, nu ne referim la simpla păstrare și evocare a unor valori artistice tradiționale. Cântece, dansuri, balade sau epopei versificate, narațiuni, la fel ca și reproducerea unor vechi motive plastice sau picturale se întâlnesc în viața tuturor grupurilor, starea imitativă ce nu dovedește spiritualitatea actuală, activă, efectivă, ci numai o stagnare asemănătoare cu cea a unei bălți adunate cu vreme din ploile fortuite de altădată.

Evident, creația spirituală pretinde totuși ca moștenire trecutul, să fie menținută vie, în plină și abundentă evocare, căci atât în știință cât și în artă, achizițiile trecutului constituie și un material brut, dar, totodată, și orientarea, și chiar imboldul, spre obținerea *noului*. Dacă reproducerea nu e încă producție sau creație, învățarea e însă un pas indispensabil spre creație.

De altfel, cu toată opoziția dintre acești doi poli, diferența dintre ei nu e chiar atât de tranșantă: din punct de vedere istoric și social, învățarea înseamnă punerea în valoare a unor elemente de construcție, idei, formule sau norme obținute anterior; dar din punct de vedere al subiectului mintal, al persoanei care învață, ea înseamnă deschiderea unor orizonturi încă proaspete. Învățarea poate fi numai individuală față cu un capital intelectual preexistent într-o colectivitate.

Leonid Beleaev – 100 de ani de la nașterea artistului

Victoria Rocaciuc,

Institutul Patrimoniului Cultural

Creația lui Leonid Beleaev (1921-1974) reprezintă o pagină importantă în istoria artelor plastice din Republica Moldova. Însă, amintind biografia lui Leonid Beleaev, constatăm că sursele documentare oferă informații contradictorii legate de cronometria vieții artistului. Mulțumită efortului graficianului Alexei Colîbneac, am reușit să-l contactăm pe feciorul lui Leonid Beleaev, Serghei, și să înlăturăm erorile existente. Astfel, precizăm: Leonid Beleaev a trăit între 09.01.1921-23.01.1974.

Ilustrațiile lui Leonid Beleaev se caracterizează prin conotații lirice, desen laconic, expresiv. În cărțile ilustrate artistul dezvoltă cu minuțiozitate linia subiectului. Marcând momentele-cheie, găsind personaje tipice, graficianul tindea să ilustreze textul cu multă fidelitate. În 1961 (conform datelor de arhivă, și în 1959, reieșind din textele lui Dmitri Golțov ș.a. pe care le considerăm mai precise în cazul respectiv) Leonid Beleaev a venit în Moldova, unde a devenit membru al Uniunii Artiștilor din URSS și s-a dedicat ilustrării cărților. Leonid Beleaev s-a manifestat, de asemenea, drept un talentat autor de postere (afișe) și ex-librisuri, inclusiv în pictura monumentală.

Este de menționat aportul artistului în domeniul xilogravurii și altor tehnici grafice. Leonid Beleaev este primul grafician din Moldova care a început să lucreze în tehnica gravurii în cap de fibră și a fost un adevărat maestru al expresivității plastice, care tindea spre perfecțiune în orice tehnică abordată. Cele mai reușite compoziții de șevalet, peisaje industriale și lirice, ilustrații de carte, semnate de plasticianul Leonid Beleaev sunt bazate pe cunoașterea profundă a specificului grafic, pe legătura indisolubilă cu tradițiile artei clasice universale și a școlii ruse.

Aesthetics of the Libretto in its Historical Development

Natalia Rojcovscaia-Tumaha,

Institutul Patrimoniului Cultural / Universitatea de Stat din Moldova

The concept „libretto” is a diminutive form of the Italian word „libro”, that is, a book, and literally means a little book. This the name is due to the fact that opera librettos from the end of the 17th century were issued for theater visitors in the form of small books. Its first and main meaning is the complete literary text of an opera, operetta, a literary script for a ballet performance. This term is also sometimes used to refer to the text of major liturgical works, such as the Mass, requiem and sacred cantata.

Structure of the libretto should be extremely laconic since the sung word lasts longer than the spoken word. The text of the libretto can be an original literary work, but most often the libretto is based on some kind of artistic primary source, written mainly in poetic language, but it can also be in prose, which has been allowed into opera in the last 150 years.

Not every literary work can serve as a prototype for an opera libretto. First of all, it should have a sufficient degree of plot tension and a high measure of eventfulness, as well as the presence of vivid characters and entertaining scenes. It should be saturated with dialogues, which can later become vocal speech. But the playwright can rethink the idea of the original source in a new way, even if it will be fundamentally different from its original form. An in-depth study of libretto issues has shown that it has a fundamental meaning for opera and for its stage life.

Considering that the libretto is an artistic text with a certain communicative task, that it has its own laws of plot construction and development, elaborated over the long history of the evolution of the opera genre, the libretto can be called a specific literary genre.

By preserving and digitizing the entire legacy of opera librettos, we will do an invaluable service to future generations and make a great contribution to the further development of operatic art.

Repere și inovații artistice în tapiseria Carmelei Golovinova

Constantin Spînu,

Institutul Patrimoniului Cultural

Debutând în tapiseria artistică din Republica Moldova în prima jumătate a deceniului al șaptelea al secolului trecut, pictorița Carmela Golovinova, prin opera sa, a contribuit la dezvoltarea domeniului. Opera artistei evoluează pe parcursul deceniilor, îmbogățindu-se continuu cu noi valențe de ordin tematic, tehnologic și semantic. Deceniul de debut se încununează cu multiple covoare în care, pictorița fiind receptivă la orientările plastice ale vremii, valorifică original motive tradiționale ale țesutului autohton popular, insuflându-le noi valențe estetice promovate de modul de tratare morfologică a formei și maniera novatoare de orchestrare compozițională în câmpul imaginii. În lucrările acestei perioade protagonista îmbină organic valențe estetice proprii artei populare cu repere conceptuale promovate de designul internațional. Deja la mijlocul deceniului în cauză, pictorița exersează inedit simbioze ale figurativului antropomorf cu diverse motive tradiționale, precum cele arboriscente, fitomorfe și aviomorfe, punând în valoare atât mesajul generat de narație, cât și valorile estetice germinate din textura nuanțată a firelor de bătătură, demers plastic ce are la bază tradiția clasică a goblenului. Creația deceniilor opt și nouă evoluează spre diversificarea tematică și îmbogățirea paletelor tehnologice prin utilizarea expresiei diverselor materiale. În operele acestei perioade, protagonista optează spre înzestrarea imaginii cu pronunțate valențe monumentale și mesaje de actualitate pentru vremea respectivă. Opera pictoriței din ultimul deceniu al secolului al XX-lea și primele decenii al noului mileniu se caracterizează cu distinse valențe estetice și mesaje ce oglindesc noile orientări plastice ale protagonistei. Lucrările artistei evoluează de la formatul sportiv cu funcții monumentale spre formatul cameral. Stilistic tapiseriile pictoriței evoluează spre soluționarea unor probleme structural-compoziționale și semantice complexe, în care imaginea este înzestrată cu importante conotații metaforico-simbolice.

Caracteristici arhitectural-tipologice ale citadelei de la Chilia

Mariana Şlapac,

Institutul Patrimoniului Cultural

Citadela de piatră a Chiliei (de fapt a Chiliei Noi, astăzi Kilia, Ucraina), situată pe malul stâng al braţului nordic al Dunării, reprezenta partea cea mai veche și mai bine apărată a ansamblului defensiv medieval. Aceasta ar putea fi zidită, cel mai probabil, de genovezi, care, în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, au avut aici o colonie administrată de consuli.

Pentru completarea datelor referitoare la arhitectura citadelei, astăzi inexistentă, autorul a utilizat sursele topografice, iconografice și grafice otomane și rusești de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Aceasta reprezenta un fort patrulater, despărțit de restul complexului fortificat prin două șanțuri umplute cu apă. Colțurile careului de zid erau amplificate cu patru turnuri paralelipipedice: Turnul comandantului (*Dizdar Kulesi*), Turnul Agalei (*Ağa Kulesi*), Turnul munițiilor (*Tophane Kulesi*) și Turnul arsenalului (*Cephane Kulesi*). Turnul de sud-est al citadelei era în patru nivele, turnul de nord-est – în 3,5 nivele, iar turnurile de nord-vest și sud-vest – în trei nivele. Două turnuri ale cetății dispuneau, în partea superioară, de orificii pătrate pentru fixarea grinzilor de lemn, care puteau aparține unor *maşiculi* de lemn. Din interior, cortinelor li se alăturau un beci (*Zir-i zemun*), un arsenal (*Cephane, Zeughaus*) și o construcție auxiliară. Dimensiunile elementelor componente ale piesei defensive diferă într-o măsură oarecare în diferite surse – la acea vreme precizia ridicărilor topografice încă lăsa de dorit.

Citadela Chiliei ilustrează perfect modelul mixt (combinat) sau de tranziție cu unul sau două donjoane periferice, cu posibilități egale de apărare din toate direcțiile. La baza ei stă castelul patrulater regulat italian cu patru turnuri de colț de formă paralelipedică.

Atribuirea comparativă a trăsăturii metodologice și aspectuale ale dansului: popular scenic și de caracter

Svetlana Talpă,

Institutul Patrimoniului Cultural

În articol autoarea își propune drept obiectiv principal argumentarea necesității studierii și valorificării dansului popular scenic și a dansului de caracter, prin atribuirea comparativă a trăsăturilor metodologice și aspectuale ale acestora. În acest scop sunt utilizate metoda analitică de abordare a problemei, precum și direcția pedagogică. Dansul *popular scenic* și dansul *de caracter* exploatează capacitatea minții atât la un dansator profesionist (artiști de balet), cât și la un dansator amator, prin educarea trupului în vederea conștientizării fiecărei mișcări executate.

Din punct de vedere metodologic, dansul *popular scenic* și dansul *de caracter* sunt analoage, iar din punct de vedere aspectual ele sunt variate, diferențiindu-se în funcție de caracter, de interpreți/executanți/dansatori, de locul de manifestare și muzica specifică. Dansul *popular scenic* (dansul spaniol, dansul ucrainesc, dansul rusesc, dansul italian etc.) are un caracter specific, iar dansul de caracter este dansul popular (folcloric) prelucrat și stilizat într-o formă corespunzătoare. Aceste forme ale dansului de caracter, la rândul lor, sunt analizate prin mijloace artistice specifice, iar în final ele sunt reproduse în spectacolele de balet, valorificate ca dans: românesc, unguresc, spaniol, rusesc, polonez, chinezesc, oriental etc.

În concluzie, din punct de vedere metodologic nu este nicio diferență între dansul *de caracter* și dansul *popular scenic*, iar din punct de vedere aspectual sunt anumite divergențe, și anume:

- varietatea bogată de dansuri *popular-scenice*,
- baletizarea (stilizarea) dansurilor *de caracter*,
- artiștii de balet/dansatorii care interpretează fie dans *de caracter*, fie dans *popular scenic*, care dobândesc diversificarea capacității de expresie și de dezvoltare a creativității interpretative.

Contextul istoric și aspectele specifice ale arhitecturii întreprinderilor vitivinicole din Republica Moldova

Aurelia Trifan,

Institutul Patrimoniului Cultural

Investigarea diverselor surse ce vizează dezvoltarea viticulturii și vinificației de-a lungul secolelor, însoțită de introducerea în practică a diferitor instalații pentru prelucrarea strugurilor și a unor tehnologii vinicole, demonstrează generarea formelor stabile ale construcțiilor vitivinicole – cramele – care evoluează în timp sub influența factorilor contextuali (oportunități economice și tehnice, presiuni politice, tendințe culturale, inovații sociale etc.). Astfel, sunt identificate câteva etape de constituire a arhitecturii vitivinicole.

Până în sec. al XIX-lea poate fi remarcată existența unei arhitecturi vernaculare a construcțiilor vitivinicole, ce constituie o adaptare la materialele și procedeele tehnice locale, fiind caracterizate printr-o arhitectură de mare simplitate, demonstrând unitate structural-construcțivă cu clădirile de locuit și construcțiile economice din cadrul gospodăriei. În sec. al XIX-lea – începutul sec. al XX-lea se constată influența arhitecturii profesioniste și apariția cramelor cu aspectul determinat de orientările stilistice în vogă. În această perioadă se observă preocuparea, în mod special, pentru expresia estetică a arhitecturii clădirilor din componența complexelor vitivinicole ale conacelor moșierești. Jumătatea a 2-a a sec. al XX-lea este caracterizată de apariția noilor particularități în dezvoltarea arhitectural-spațială a complexelor legate de instaurarea „socialismului de stat” și impunerea unui sistem centralizat de planificare a economiei cu consolidarea fabricilor de vin, utilizarea elementelor prefabricate la edificarea construcțiilor și aplicarea soluțiilor tehnice standardizate în baza proiectelor-tip. Începutul sec. al XXI-lea se distinge prin racordarea la fluxul turistic, care provoacă o revizuire structurală a întreprinderilor, înglobând restaurante, hoteluri și zone de agrement cu un larg spectru de distracții.

SECȚIUNEA II

PATRIMONIUL ETNOGRAFIC: EXPRESIE A SPIRITUALITĂȚII ȘI MODULUI TRADIȚIONAL DE VIAȚĂ

Coruperea și înfruntarea ciumei în folclorul românesc: credințe, superstiții și practici magice (aspecte etnoculturale)

Valentin Arapu,

Institutul Patrimoniului Cultural

În formele tradiționale ale folclorului românesc Ciuma personificată apare în postură malefică, fatală, tragică și devastatoare pentru locuitori. În Bugeac a circulat o variantă versificată a unei balade păstorești dedicate ororilor *Ciumușoarei*, care, fiind hidoasă și necruțătoare, în cele din urmă, îți curmă zilele, indiferent de darurile (*carul cu boi, murgul*) pe care i le face omul. Frica față de Ciuma aducătoare de moarte pentru toți, îi face pe oameni să se adreseze după ajutor lui Dumnezeu, prin invocarea următoarelor rânduri: *Scobori, Doamne pe pământ / Și vezi ciuma ce-a făcut*. Într-o doină din Racșa, Țara Oașului, este menționată Ciuma devoratoare de prunci, care, în chip de moarte, stă în așteptare la capul lui Gherghicuț, care-i „mort de bat” ori e „beteag”. Sentimentul fricii față de Ciumă este prezent în medicina magică românească, descântătoarele rostindu-și formulele de vindecare, amintesc de ciumă, plasând-o pe podiumul celor mai periculoase boli. În descântecele „De bubă” sunt menționate 99 feluri de bube „la om” și „la vite” (bubă roșie, bubă vânătă, bubă verde, bubă grabnică, bubă porcească, bubă cu orbățul etc), descântătoarea adresându-le diferite calificări în care este menționată Ciuma. Totodată, sursele folclorice converg în favoarea faptului că Ciuma poate fi înfruntată și chiar învinsă prin anumite remedii naturale și practici magice. În Țara Oașului a circulat legenda Soarelui și Rândunicii, ultima fiind „o fată frumoasă” care, în încercarea de a se salva de moliță, a aruncat „uiaga cu laptele gios, și s’o făcut apă mare de lapte. Și ciuma tăt o băut, până ce-o crăpat. Și apoi n’o putut fugi mai mult după fată”. Certitudinea Morții adusă de Ciumă este spulberată în folclorul cules din fostul județ Tutova prin circulația legendei despre un cioban care a păcălit Moartea, Ciuma și Holera.

Ofrandele și alimentele în cadrul obiceiului funerar

Carolina Cotoman,

Institutul Patrimoniului Cultural

După cum menționează Ion Ghinoiu în lucrarea sa „Cărările sufletului”, concepția arhaică populară conform căreia omul pornește după moarte într-o lungă călătorie, are semnificații istorice milenare. A muri însemna pentru daci a intra, de fapt, în nemurire. Moartea era, pentru ei, o consacrare definitivă a vieții sau, cum scria Lucian Blaga: „Moartea este procesul de emancipare a materiei de sub stăpânirea unor legi străine”. Cu cinci secole înaintea erei noastre Herodot mărturisea că grecii îi priveau cu respect pe locuitorii Daciei, numindu-i nemuritori. După secole și milenii descoperim în obiceiurile românești de înmormântare filonul adânc al spiritului dacic, credința în nemurire. Adoptând creștinismul, românii n-au făcut altceva, decât să îmbrace un cuget vechi într-o haină nouă. Cercetând obiceiurile de înmormântare, se observă că, pentru a spera că va accede unde-i mai bine, răposatul trebuie să aibă un mormânt și să primească îngrijirile îndătinute, acestea fiind una din străvechile cutume ale omenirii, pe care le regăsim acreditate în imaginarul nostru tradițional. Destinul sufletelor în cealaltă lume depindea de această grijă, de aceea se pune acest pe *ofrande, alimente, pomeni*, ele fiind esențiale în acest context de ritual, liniștind spiritul nemulțumit al defunctului. În cadrul acestui articol vom prezenta care și cum erau oferite ofrandele în cadrul obiceiului de înmormântare din cele mai vechi timpuri până în prezent, totodată se vor analiza alimentele specifice pe care le întâlnim numai în cadrul obiceiului de înmormântare, oferind explicațiile și argumentele de rigoare, unde vom vedea că creștinismul, într-o oarecare măsură, a refuncționalizat aceste obiceiuri și tradiții, fără a modifica implicațiile funerare străvechi ale acestora.

Alimentația copiilor în orfelinatele din RSSM în anii 1945-1947

Adrian Dolghi,

Institutul Patrimoniului Cultural

Viața cotidiană din orfelinatele RSS Moldovenești din anii postbelici era determinată, în primul rând, de asigurarea cu hrană, dar și de condițiile de trai, starea sanitară și igienică din instituții, asigurarea cu îmbrăcăminte, de asemenea, de activitățile în care erau implicați copiii. În comunicare ne propunem să elucidăm, în baza documentelor de arhivă inedite și a documentelor publicate, problema asigurării cu produse alimentare a orfelinatelor din RSS Moldovenească în anii 1944-1947. Situația dificilă a instituțiilor pentru copii era cauzată inclusiv de insuficiența produselor alimentare. Inspecțiile efectuate în orfelinate constată că în majoritatea orfelinatelor alimentația copiilor era nesatisfăcătoare: pâine și cereale, fructe și legume erau insuficiente, produse lactate sau din carne aproape că lipseau. Numărul copiilor bolnavi de distrofie, dar și mortalitatea în rândul copiilor a crescut. Pentru a rezolva parțial problema asigurării cu produse alimentare orfelinatele organizau gospodării auxiliare, prelucrau terenurile agricole pe care le aveau în gestiune și creșteau animale și păsări domestice, în lucrările agricole fiind antrenați copiii.

O comisie specială din subordinea Ministerului Sănătății al RSS Moldovenești a inspectat orfelinatele și spitalele pentru copii și a constatat că în anul 1945 au decedat 13734 copii cu vârsta de până la un an (sau 31,5 % din rândul celor născuți). În anul 1946 mortalitatea copiilor de până la un an a constituit 18,5 %. Comisia a depistat neajunsuri și grave probleme în domeniul alimentației și sănătății copiilor. Deficiențele în aprovizionarea orfelinatelor cu produse alimentare au fost depășite abia la mijlocul anului 1947, odată cu depășirea foamei din RSSM, în paralel cu acțiunile autorităților de obligare a organizațiilor responsabile să livreze produsele necesare, fixarea rațiilor alimentare, activitatea intensă a gospodăriilor agricole auxiliare pe lângă orfelinate.

Normele tradiționale de gestionare rațională a resurselor mediului în practicarea agriculturii și creșterii vitelor

Natalia Grădinaru,

Institutul Patrimoniului Cultural

În comunicare vor fi prezentate normele tradiționale de gestionare rațională a resurselor mediului în practicarea agriculturii și creșterii vitelor, pornind de la premisa că practicile tradiționale de valorificare a resurselor naturale sunt cunoștințe extrem de prețioase în redresarea mediului natural și reconstituirea trecutului.

În urma cercetării tradițiilor și a cunoștințelor păstrate prin sate, a analizei lor comparative și a surselor bibliografice, s-a stabilit că semenii acestor locuri sunt purtătorii unei culturi milenare și modele vii de organizare a unei economii „verzi”, integrându-se perfect în mediul înconjurător și formând împreună un tot armonios. Gestionarea suprafețelor așezărilor omenești, sistemele agricole, dar și obiceiurile practicate în timpul pregătirilor terenurilor agricole pentru însămânțat și a celor ce însoțesc perioada de maturizare și strângere a recoltei sunt mostre ce indică capacitatea omului de adaptare perfectă la condițiile naturale, de cunoaștere a specificului lor și de valorificare a resurselor naturale, conservarea lor și reciclarea deșeurilor menajere.

Rezultatele acestui studiu corespund noii paradigme a dezvoltării durabile, bazată pe principiile coexistenței echilibrate a societății și a mediului natural și pot servi ca instrument în preocupările pentru conservarea resurselor naturale și diversității biologice. Concomitent, o analiză a practicilor și obiceiurilor agricole ne permite să înțelegem mecanismele prin care fiecare domeniu al culturii tradiționale, începând cu cel al aprecierii spațiului și încheind cu impunerea ideii *timpului circular* și al *timpului cosmic* , s-a restructurat, datorită generalizării agriculturii.

Particularitățile modificării spațiului socio-cultural al familiei ruse în Basarabia interbelică

Irina Ijboldina,

Institutul Patrimoniului Cultural

În perioada interbelică se produce o schimbare a procesului istorico-demografic de evoluție a instituției familiei populației ruse, fapt ce se reflectă asupra tabloului general al structurii familiei și al sistemului de legături matrimoniale. În perioada țaristă populația rusă, în cea mai mare parte, era constituită din funcționari (civili și militari) și moșieri. Reformele din Basarabia au modificat radical componența etnică a corpului de funcționari. Trecerea la gestiunea în limba română și efectele reformei agrare, aduc o modificare radicală a tabloului etnic al angajaților în câmpul muncii. Dacă în perioada țaristă rușii locuiau preponderent în mediul urban, atunci deja către 1930, 2/3 din populația rusă locuia în mediul rural și se ocupa cu agricultura. Căderea radicală a statutului social a influențat în mod corespunzător condițiile de constituire a ambianței socio-psihologice a familiei: spațiul de comunicare și relațiile în interiorul familiei, educarea și studiile copiilor, caracterul conflictelor familiale. De asemenea, în anii 1920 situația din spațiul socio-cultural al Basarabiei a fost complicată de prezența unei cantități importante de refugiați ruși. Majoritatea lor era în situație economică dificilă și, cu toate că printre ei era semnificativ numărul intelectualilor, aceștia fiind ocupați cu lupta cotidiană pentru existență, au avut o participare în viața socială, publică foarte redusă, fapt ce a influențat negativ și instituția familiei. Astfel, rușii, treptat, se asimilează în mediul unic al comunității socio-culturale românești locale, basarabene. Aceste procese au avut un impact direct asupra evoluției instituției familiei. Familia rusă se apropie de modelul familiei românești tradiționale, în virtutea unității legăturilor sociale, determinate de modul de viață și sistemul comun de valori, idealuri, necesități și interese.

Pre-Easter rituals of the Ukrainians of the Republic of Moldova

Ecaterina Cojuhari,

Institute for Cultural Heritage

The starting point of the pre-Easter spring rituals of the Ukrainians in the Republic of Moldova is considered to be the celebration of the Candlemas – Стрітєння. In the Christian tradition, this is one of the most revered twelve church holidays, symbolizing the meeting of humanity with its Savior, and according to pre-Christian ideas, on this day, Winter meets Spring / Summer. Until now, many Ukrainians adhere to bans on certain types of work on this day. The ritual actions of the holiday are associated with the cleansing cults of water and fire: in the church, candles and water are blessed, believing that they acquire magical and healing properties. People's omens and fortune-telling are permeated with agrarian motives.

Maslenitsa holiday – Заговіня, Сиропуст, Пущєня, Масляна, Масленица – was not celebrated so widely. The main dishes were not pancakes, but dumplings, pies (вареники, пироги, паланиці), as well as dishes made from milk and lactic acid products. In the south of the republic, during the Maslenitsa week, the archaic ritual «Колодка» / «Колодїй» was performed, initiating marriage. Its ritual elements, accompanied by folk festivities, were preserved until the 60s XX century.

The holidays of Явдохи, Сорок святих, Теплоґо Олекси are distinguished by characteristic rituals and signs.

Deeply religious Orthodox Ukrainians perceive Great Lent as a time of repentance and cleansing.

Annunciation – Благовіщення in the national calendar is associated with the awakening of nature, children's games, ritual pastries, girlish songs-round dances (веснянки / гаївки) with their imitation and initial magic, youthful fun.

On Palm Sunday – Вербна / Шуткова неділя – willow branches are consecrated, which, acquiring magical properties, are used in various rituals. Every day of Holy Week (Страсний тїждєнь), especially Страсний Четвер, Страсна П'ятниця and Страсна Субота, are filled with corresponding symbols, restrictions, traditions and rituals.

The field materials collected by us testified to the presence in the pre-Easter ceremonial sphere of the Ukrainians of the Republic of Moldova not only Christian, but also many pre-Christian beliefs also at the beginning of the XXI century.

Demographic processes in the Republic of Moldova at the late of XX – beginning of XXI century: mortality of the population

Victor Cojuhari,

Institute for Cultural Heritage

Over the past 50 years, the Republic of Moldova has failed to achieve sustainable growth in life expectancy. Currently, the values of this indicator in Moldova are 65.0 years for men and 73.4 years for women. This is the result of two opposite trends: a 70% decline in infant mortality in 1991–2014 on the one hand, and on the other, an upward trend in adult mortality (in 1965–2014, the mortality rate for men aged 50–69 increased by more than 80%, 70 years and older by 40%).

In the structure of mortality in 2014, the share of deaths from diseases of the circulatory system in total mortality is 53% for men and 64% for women. In second place are neoplasms in both sexes (16% in men and 14% in women). In men, death from external causes (10%) and diseases of the digestive tract (9%) rank third in the overall structure of mortality. In women, diseases of the digestive tract rank third among the causes of death (10%).

A significant cause of death is the cause of injury, poisoning and other consequences of external causes, which explains the high mortality rate of men in Moldova in terms of the level with Western countries (2.6 times). The death rates from tuberculosis in Moldova are 32 times higher in men and 14 times higher in women compared to the Western standard.

Analysis of the mortality rate of the population shows that the Republic of Moldova has failed to achieve significant progress in the dynamics of life expectancy at birth. High mortality has multiple and complex consequences: the process of depopulation is intensifying, investments in education and training of personnel are depreciating, economic growth is slowing down, and opportunities to insure pensioners are reduced.

A decrease in mortality is possible only in conditions of poverty reduction, economic growth, an increase in the standard of living and the quality of medical services.

Activitatea dulgherilor și tâmplarilor în bresle, ateliere și fabrici în secolul XIX – mijlocul secolului XX

Elena Madan,

Universitatea Tehnică a Moldovei

Piesele din lemn, de la cele mai simple ustensile până la mobilier, și componentele de bază ale construcției caselor erau prezente din cele mai vechi timpuri. Având ca temă de cercetare mobilierul țăranesc, a apărut necesitatea de a determina de către cine și unde era executat acesta. În articolul de față vom încerca să răspundem la aceste întrebări, menționând ca meșteri de bază în realizarea mobilierului pe dulgherii și tâmplarii care, în afară de lucrări executate în propria gospodărie, mai erau încadrați în bresle, ateliere, iar mai târziu și la fabrici.

Aproape orice gospodar putea să-și asigure minimul de piese necesare într-o gospodărie. În timp, numărul pieselor de mobilier a crescut, iar prelucrarea acestora de către meșteri specializați a devenit mai evidentă. Mai întâi meșterii dulgheri, care erau antrenați în construcția caselor, executau și mobilierul necesar. Începând cu sec. XIX, iar în gospodăria țărănească, la sf. sec. XIX – începutul sec. XX, apare, pe lângă mobilierul dulgheresc, cel tâmplăresc (orășenesc). Această delimitare a meșterilor, în dulgheri și tâmplari, are la bază uneltele folosite, tehnicile de îmbinare, cât și ornamentarea caracteristică, totuși această împărțire este una convențională și fără granițe precise.

Meseriile interne din Basarabia au jucat un rol important în producția industrială de la sf. sec. al XIX – mijlocul sec. XX. Producția internă și la scară mică a fost de natură locală și a fost concepută, în principal, pentru a satisface cererea populației locale, care se ocupa cu realizarea de haine, încălțăminte, articole de uz casnic. Totuși, în timp, a crescut producția de materiale de construcție, instrumente de producție mai sofisticate și articole de uz casnic din metal. Fabricile au apărut, în principal, pe baza unor meserii mici. În cercetarea noastră de față ne propunem scopul de a aduce unele date sumare care ar reflecta o parte mică, dar importantă din activitatea acestora.

Ceata de feciori în perioada ciclului Pascal

Raisa Osadci,

Institutul Patrimoniului Cultural

În mediul tradițional românesc ceata de feciori își desfășoară activitatea pe tot parcursul anului, îndeplinind nu doar funcții participative, ci și funcții organizatorice. Ceata de feciori are în frunte un conducător, numit diferit, în funcție de zonă sau de localitate: vătaf, staroste, cămăraș etc. Acesta este ales, de obicei, la ultimele hore, organizate înainte de Postul Crăciunului și își păstrează funcția pe tot anul. Criteriile de alegere a șefului cetei de feciori sunt, cu prevalare, de ordin spiritual: cunoașterea tradiției (semnificația și desfășurarea evenimentelor), experiența de participare (fapt ce presupunea cândva un grad mai avansat de inițiere), moralitatea, corectitudinea și, nu în ultimul rând, capacitățile organizatorice.

Analiza materialelor publicate și a cercetărilor de teren demonstrează că în perioada ce preceda sărbătorile de iarnă și în cadrul derulării acestora, ceata de feciori consacra mult timp pregătirilor pentru inițiere și inițierilor propriu-zise, manifestându-se ulterior ca inițiați, care funcționau în interesul întregii comunități, urând/programând binele, la început de an, pentru fiecare gospodărie și persoană.

În perioada ciclului Pascal accentele activității cetei de feciori se deplasează spre îndeplinirea funcțiilor de inițiați, care au sarcina de a proteja echilibrul energetic al comunității la trecerea echinocțială de primăvară, când lumina depășește întunericul (dansurile „Arcanul”, „Călușarii”, diverse obiceiuri cu focul viu și roți de foc în susținerea Soarelui, cu personaje cabaline, imaginea mitologică a calului fiind solidară cu anotimpul cald, precum și cu fecunditatea, asigurată de virilitate etc.). Ceata de feciori este responsabilă și de organizarea horei și leagănului/scrânciobului de a doua zi de Paști – eveniment de relansare a căsătoriilor și a timpului de fecunditate universală. Hora de Rusalii, cu participarea demnă de remarcat a Călușarilor, încheie activitățile principale ale cetei de feciori din perioada ciclului Pascal.

Ukrainian жбурляти and Romanian a zvârlí in the context of ethnic and language interactions in the Carpathian-Danubian region during the late for-Slavic epoche

Aleksey A. Romanchuk,
Institute of Cultural Heritage

According to etymological dictionaries, Romanian a zvârlí, to throw' (Rom.: «a arunca ceva (printr-o mișcare bruscă») came from South-Slavic languages (Serbian (х)врљити; Bulgarian хвърля(м), фърля(м). Besides, the dictionaries believe that Romanian onomatopoeic interjection sfâr influenced the process of appearance of Romanian verb a zvârlí also.

It is worth to take into account here that some words with the same meaning exist in some other Slavic languages. Phonetically these words are closer to the Romanian a zvârlí. I mean here the Ukrainian words жбурляти/жбурити, шпурляти/шпурити (with their dialectal variant — фурити, which is specific for Carpathian Ukrainian dialects).

As the dictionaries say, these Ukrainian words have some analogies in the different Slavic languages. Besides the cited above, we have to mention here such words as Russian швырять, шваркнуть, фурать, фырнуть; Serbian фурати; Czech chrliť). Thus, we can suppose that these Slavic words did not appear independently in the mentioned idioms, though their origin initially is related with the onomatopoeic. These Slavic words, I think, started from a common source (possibly, areal one) that existed during the late for-Slavic period.

Thus, it seems likely that the South-Slavic languages were not the source sought-for the Romanian a zvârlí (as well as the onomatopoeic interjection sfâr). It was a late for-Slavic dialect of Carpathian-Danubian region which had a lexeme phonetically closer to the variants that later appeared in the Ukrainian жбурляти-фурати (although, this lexeme was not identical to the Ukrainian variants).

Besides, it is possible that the initial consonant (/z/) in a zvârlí appeared in the Romanian language already (comp.: Romanian jgheab 'gutter, trough' has also some variants like zgheab, sghiab, șghiab (Bulgarian жляб, жлеб; Serbian жлеб)).

Basin on the historical and archaeological data, as well as linguistic ones, we can suppose that some groups related to such Slavic people as Dudleby represented the bearers of the mentioned for-Slavic dialect.

Traditional entertainments among the Gagauz people of Bulgaria in the light of publications of the late 19th century to mid-20th century

Vitali Sîrf,

Institute of Cultural Heritage

This paper, for the first time in culturology, on the basis of published works of the late 19th century to mid-20th century, investigates the system of play and entertainment traditions in the spiritual life of Gagauz youth on the territory of the Bulgarian Dobrudja. There are analyzed the little-studied works on this issue by such authors as the Czech historian Konstantin Jireček (“Njakolko belezhki vyrhu ostatocite ot pechenezi, kumani, kakto i vyrhu tyi narechenite narodi Gagauzi i Surguchi v dneshna Bylgarija”), Bulgarian ethnographers Hristo Doktorov (“*Zaeshka igra* u gagauzite v Dobrich”) and Atanas Manov (“Obichai in the Gagauzite in Varna”, “Potekloto on the Gagauzite and tekhnite obichai and nravi”), and Polish Turkologist Włodzimierz Zajączkowski (“Język i folklor Gagauzów z Bulgarii”).

In the above works, the following youth games and entertainments are presented in a descriptive form: *zifafet* (treat), *juzjuk* (finger ring), *kabak* (pumpkin), *karshylamadzha* (against each other), *ashyk* (knucklebone game), *omada* (playing with a stone), *char* (call), *esir al-madzha* (taking into slavery), *uzun eshek* (long donkey), *jumandzhak* (hide and seek), *tura* (a towel with a knot at the end), *jushjudjum* (I am frozen), *hamam ojunu* (game of porters).

The proposed scientific communication concludes about the distinctive features of the studied segment of the traditional everyday culture of the people in comparison with the game thesaurus of the Bessarabian Gagauz, presented at about the same time by the Russian ethnographer Valentin Aleksandrovich Moshkov (“Gagauzy Benderskogo uezda” [The Gagauz of Bendery Uyezd]): the gaming traditions of the Gagauz people of Dobrudja have their own complex of this element of the spiritual culture of the people, which in most cases differs from the first and at the same time in a number of moments echoes with them (in such games as *ashyk* (knucklebone game), *uzun eshek* (long donkey), *jumandzhak* (hide and seek), *hamam ojunu* (game of porters)). Distinctive features of the considered section of the folk traditional everyday culture of the Bulgarian Gagauz are associated with a different ethno-cultural living environment.

Moștenirea etnografică și folclorică a lui Nichita Smochină

Ștefan Sofronovici,

Centrul Academic Internațional Eminescu

Nichita Parfenie Smochină ne-a lăsat o bogată moștenire etnografică și folclorică. Este primul membru al Academiei Române dintre românii transnistreni, locuitori de veacuri pe pământurile dintre Nistru și Bug, ales ca membru de onoare al Academiei Române, la 2 iunie 1942. Comisia, alcătuită din 7 academicieni, l-a apreciat drept „vajnicul apărător al cauzei românilor transnistreni, care în același timp este și un cărturar de seamă”. Din componența comisiei care l-a recomandat făcea parte și basarabeanul Ștefan Ciobanu. La acea vreme noul primit în rândurile Academiei Române era cunoscut ca etnograf, folclorist, sociolog, istoric și publicist.

Nichita Smochină are opt articole publicate în limba franceză, trei articole în limba germană, două articole publicate în limba italiană și două articole în limba rusă. În limba română are publicate 63 de titluri.

Amintim câteva dintre studiile etnologice și folclorice ale lui N. Smochină: *Din obiceiurile românilor de peste Nistru – Dumineca Mare* (1924), *Crăciunul la moldovenii de peste Nistru și anul Nou la românii de peste Nistru* (ambele, 1925); *Boboteaza, Prohoadele... și Iarba verde*, din obiceiurile moldovenilor (tustrele, 1927); *Din literatura populară a românilor de peste Nistru* (1939); *Primele ctitorii între Nistru și Bug și Ctitorii românești la răsărit de Bug* (ambele, 1942). ș.a.

Patrimoniul etnografic în politica culturală a URSS

Valentina Ursu,

Institutul Patrimoniului Cultural

Politica culturală a statului sovietic a fost elaborată în baza doctrinei leniniste a reflectării realității și a rolului dominant al conștiinței în viața socială. Ea a avut drept scop crearea unei culturi ce ar susține și ar consolida sistemul sovietic. Această politică a fost pătrunsă de spiritul luptei de clasă a proletariatului în vederea edificării socialismului și a comunismului și creării „omului nou”.

Componentele principale ale politicii culturale sovietice au fost: dictatul de partid, monopolul ideologic, birocratismul, mecanismul autoritar de adoptare a deciziilor, detașarea organelor sovietice de masele largi ale populației, nivelul redus de cultură al conducătorilor de partid și de stat. În RSS Moldovenească la acestea s-au adăugat: politica „moldovenismului”, denunțarea moștenirii comune românești, impunerea forțată a limbii ruse la toate nivelele, atitudinea ostilă față de intelectualitatea de formație românească, promovarea cadrelor cu precădere de etnie rusă sosite din afara republicii, fidele ideilor comuniste, crearea unui sistem birocratic enorm etc.

Un rol vitreg în această politică l-a avut atitudinea față de patrimoniul etnografic. Pe parcursul istoriei poporul nostru a creat mai multe obiecte și obiective etnografice din categoria patrimoniului etnografic material – vetre de locuit ale satelor, târgurilor și orașelor; moșii cu terenuri arabile, păduri, iazuri și pășuni, crame; edificii de cult, cimitire, anexe gospodărești, ateliere, fântâni, stâne, poduri, punți, locuințe cu toate componentele etc., instalații tehnice (mori, oloinițe, roți pentru irigare) etc. Toate acestea au avut o soartă tragică sub dominația regimului sovietic.

Patrimoniul etnografic imaterial, reprezentat de totalitatea creațiilor tradiționale, autentice, pe care comunitățile, grupurile și, după caz, indivizii le recunosc ca parte indispensabilă și integrantă a tezaurului lor cultural, a putut fi păstrat într-o măsură mai mare, în pofida vicisitudinilor timpului.

Riturile de trecere și viziunea asupra impurității rituale în ritualurile de maternitate și botez la lipovenii din Republica Moldova

Tatiana Zaicovschi,

Institutul Patrimoniului Cultural

Studiul se fondează pe un chestionar special elaborat de autor. Sondajul a fost realizat în localități cu reședință compactă a lipovenilor din Republica Moldova. Ritualurile maternității cu trei etape (prenatală, natală și postnatală) sunt asociate momentelor de tranziție. În acest sens, există o serie de interdicții, prescripții și rituri asociate cu „separarea” de circumstanțele anterioare (sarcină), „tranziția” în sine (nașterea) și „afirmarea” unui nou statut în societate. Obiectele tranziției sunt femeia în travaliu și pruncul. În cultura tradițională nașterea este percepută ca un analog al morții, asociată pericolului și impurității rituale. O femeie în travaliu are un sens dublu: creatură care conține potențialul de reproducere și, în același timp, implică o amenințare care se ascunde în sfera transcendentalului. În mod indirect, moașa este și ea implicată, fiind un ghid între lumi. A existat un ritual special de curățare numit „spălarea mâinilor”. În mod simbolic, aceasta însemna „spălare” de tot ceea ce era asociat cu actul nașterii și, așa cum se credea, făcea posibilă protejarea persoanelor care au participat la naștere de efectele forțelor nocive. În plus, exista o „iertare” pentru femeia aflată în travaliu, dar mai ales pentru moașă, a „impurității” asociate cu nașterea copilului. Lipovenii au văzut semnificația ceremoniei prin distrugerea legăturii sacre care în timpul nașterii se stabilește între femeia aflată în travaliu și moașă: această legătură ar trebui „estompată”. Lipovenii se deosebesc prin izolarea mamei și pruncului după naștere (și în prezent) până la o rugăciune specială. Ideea existentă a „impurității” pruncului nebotezat a determinat și un comportament specific față de el: înainte de botez el nu putea fi pus în leagăn, nu i se putea pune cruce la gât, nu i se îmbrăca cămașă, centură (acest lucru poate fi observat și astăzi). Riturile de trecere în cultura tradițională sunt văzute ca instrumente pentru menținerea ordinii sociale într-o comunitate.

SECȚIUNEA III

ORAȘUL CHIȘINĂU LA 585 DE ANI DE LA PRIMA ATESTARE DOCUMENTARĂ: ISTORIE, TRADIȚIE, PATRIMONIUL CULTURAL

Despre amenajarea Grădinii Publice (Grădina Publică „Ștefan cel Mare și Sfânt”) din Chișinău în secolul al XIX-lea

Alla Ceastina,

Institutul Patrimoniului Cultural

Au trecut mai bine de 200 de ani de la fondarea Grădinii Publice Orășenești (astăzi Grădina Publică „Ștefan cel Mare și Sfânt”). Conform datelor documentare, locul pentru această grădină a fost ales de împăratul rus Alexandru I, sub guvernatorul Alexei Bahmetiev. Deja de la sfârșitul anilor '20 ai secolului al XIX-lea Grădina Publică devine o podoabă a Chișinăului. Numele unor arhitecți celebri, precum G. Gordeev, A. Bernardazzi, L. Zaușkevici, A. Peske, L. Sheidevandt și alții, precum și cel al sculptorului A. Opekușin sunt asociate cu amenajarea grădinii. Clădirile Adunării Nobilimii, monumentul poetului A. Pușkin și cel al împăratului rus Alexandru al II-lea au împodobit Grădina Publică Orășenească în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Pe baza documentelor de arhivă, autorul prezintă istoria amenajării Grădinii Publice, apariția obiectivelor arhitecturale și a sculpturilor care au devenit parte integrantă a acesteia în secolul al XIX-lea. În prezentul articol se vorbește despre edificarea primei clădiri pentru producerea fotografiilor de către autorii A. Sumovski și S. Plotnitski, crearea primului chioșc din Chișinău. În anii '60 ai secolului al XIX-lea Grădina Publică devine un loc pentru diverse acțiuni de divertisment. Astfel, Duma orășenească a permis lui Burmițki, proprietarul teatrului din Chișinău, să amenajeze o scenă pentru Teatrul de Vară în Grădina Publică a orașului, iar antreprenorul M. Genbury a oferit o scenă pe care concertau artiști de diferite genuri. În 1889 au fost instalate noi bănci pentru odihnă pe toate aleile grădinii și bulevardului orășenesc, ale căror picioare au fost confecționate la turnătoria de fier a lui S. Serbov.

Aastăzi cel mai vechi parc al orașului, numit în cinstea voievodului Ștefan cel Mare, este un monument al artei peisajere din secolul al XIX-lea și parte integrantă a patrimoniului cultural al Republicii Moldova, fiind una dintre cărțile de vizită ale Chișinăului.

Digitizarea și prezervarea materialului arhivistic privind evoluția istorică și culturală a evreilor din Basarabia

Mariana Cocieru,

Biblioteca Evreiască „Ițik Mangher”,

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu Hasdeu”

În prezentul demers autorul se va referi la importanța aplicării măsurilor de salvagardare a patrimoniului cultural privind comunitatea evreiască din Basarabia, la bunele practici realizate în acest domeniu, precum și la avantajele, dar și dezavantajele tehnologiilor informaționale asupra valorificării artefactelor de memorie culturală. Digitizarea este, deja de 15 ani, o prioritate a instituțiilor deținătoare de patrimoniu cultural din întreaga lume. În ultima perioadă acest proces tehnologic a devenit o oportunitate și pentru Biblioteca „Ițik Mangher”. Impactul este unul major, întrucât, începând cu ultimul deceniu al secolului trecut, această instituție a avut menirea de a aduna și prezerva memoria culturală a poporului evreiesc care locuiește pe teritoriul Republicii Moldova; de a educa generația tânără în spiritul formării unei viziuni unitare asupra patrimoniului istoric și literar al evreilor în cadrul istoriei generale a acestei regiuni europene; de a dezvolta permanent colecțiile muzeistice ale bibliotecii și a constitui un Complex Bibliologic Muzeal-Cognitiv de Literatură și Cultură a Evreilor din Moldova. Din cauza ritmului rapid de evoluție în domeniul tehnologiilor audio, video, foto, dar și a condițiilor improprii de conservare, suporturile analogice au fost supuse cel mai grav procesului de degradare. De aceea, arhiviștii acestei instituții au devenit primii responsabili pentru salvarea unităților de patrimoniu. Activitatea acestora se consolidează în jurul a trei aspecte: digitizarea fondurilor analogice (medii tradiționale de documente: cărți, benzi magnetice, casete video/audio, filme foto etc.); prezervarea și stocarea pe termen lung (long time preservation) a materialului digital obținut și punerea în acces liber a conținuturilor digitale (accesibilitatea online – open source, open access).

Activitatea regizorului Victor Gherlac

Elfrida Coroliova,

Institutul Patrimoniului Cultural

Spectacolele montate în scenă de Victor Gherlac în 1940-1950, cu excepția câtorva, erau identice cu timpul lor. În spectacolul *Ștefan Bâtcă*, montat chiar înainte de izbucnirea războiului, se glorifica confruntarea curajoasă cu inamicul în lupta pentru libertate. În el ca și cum s-a îngroșat presimțirea războiului, disponibilitatea oamenilor de a lupta și de a câștiga. În ajunul Zilei Victoriei, a avut loc premiera spectaculoasei comedii muzicale *O noapte de mai*, în care intrigile răutăcioase erau pedepsite cu veselie și bucurie, binele triumfa asupra răului. *O noapte de mai* reflecta pe deplin sfera spirituală și atmosfera emoțională a societății moldovenești din primii ani postbelici. Spectacolul *Sub castanii din Praga*, montat în primii ani postbelici, reflecta viziunile contrastante relevante la acea vreme despre viața burgheză trecătoare, loială fascismului și noile viziuni antifasciste. Spectacolul *Haiducii*, despre lupta oamenilor de rând împotriva opresorilor din 1949, a găsit un răspuns viu în inimile oamenilor. În 1950, în distracția romantică a operetei *Trembita*, se resimțea spiritul vremurilor, aspirațiilor și speranțelor oamenilor pentru o viață nouă, fericită. Fantasticul basm *Buzduganul fermecat*, comediiile muzicale *Fericirea Mărioarei* și *Covorul Ilenei*, feeria muzical-coregrafică, satirică *Sânziana și Pepelea*, drama muzicală *Dunărea zbuciumată*, spectacolul poetic muzical-coregrafic *Ovidiu*, spectacolul muzical emoțional-psihologic *Omul și lupul*, pline de melodii, cântece, dansuri populare moldovenești, spectacolul dramatic *Pentru căminul familial*, prin care s-a susținut că și în condiții teribile omul este capabil să-și păstreze esența umană, spectacolul *Soacra cu trei nurori*, pătruns de muzicalitatea interioară a artei populare moldovenești, s-au bucurat de succes în rândul spectatorilor.

Chișinău la reportofon

Cristina Dicusar,

Biblioteca Municipală „B.P.Hasdeu”, Secția „Memoria Chișinăului”

La aniversarea a 585 de ani de la data primei mențiuni documentare a Chișinăului, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” înființează rubrica „Chișinău la reportofon”, unde sunt publicate gândurile și amintirile locuitorilor Chișinăului, a oamenilor care s-au născut sau au trăit la Chișinău, oameni celebri sau cetățeni obișnuiți, pe care îi unește dragostea pentru orașul lor natal.

În comunicarea noastră vom vorbi despre acest proiect și despre îmbogățirea patrimoniului cultural pe această cale. Scopul rubricii „Chișinău la reportofon” este să intervieveze cetățenii/vizitatorii în etate ai Chișinăului, pentru a descoperi noi amintiri, noi fapte despre oraș; pentru a valorifica fotografiile din arhivele personale ale chișinăuienilor.

Proiectul este la început de cale, însă deja a înregistrat 13 interviuri.

Dramaturgia generației 60-70 în viziunea regizorală a lui Alexandru Cozub

Ana Ghilaș,

Institutul Patrimoniului Cultural

În articol este abordată problema memoriei genului dramatic în viziunea regizorală a lui Alexandru Cozub de la Teatrul Național „Mihai Eminescu” din Chișinău. Regizorul realizează artistic memoria culturală printr-o privire actuală asupra dramaturgiei naționale din anii 1960-1970, demonstrând astfel nu doar identitatea sa artistică, dar și cea personală, în special, prin accentuarea valențelor unor forme prototeatrale în structura acțiunii scenice, ca și prin reliefarea aspectelor de natură psihanalitică, filosofică a discursului artistic spectacular.

Apelând la metoda comparativ-istorică și a istoriografiei teatrale, am analizat spectacolele lui A. Cozub, montate în baza dramaturgiei generației de creație menționate, demonstrând specificul viziunii artistice a regizorului și, totodată, modul de afirmare a discursului teatral ca dimensiune identitară: regizorală, actoricească etc. Se evidențiază conceptul artistic regizoral și scenografic la nivelul spațiu-timp al acțiunii, la cel al subtextului, precum și rolul contextualității spectacolelor (montate în anii 1960-1980 și în 2010-prezent). Un rol important revine modului de receptare a discursului de către spectator care, de asemenea, își modelează sau își remodelează propria identitate în/ prin acest tip de comunicare. În acest context, am apelat la cronicile teatrale, recenzii, interviuri, precum și la propria experiență de spectator întru relevarea specificului spectacolelor și atitudinea diferitor receptori asupra discursului teatral. În abordarea problemei ne-am orientat și la conceptul de memorie culturală înțeles ca proces continuu prin care „societățile își proiectează imaginea despre sine și își perpetuează identitatea peste generații” (J. Assmann). Iar teatrul și, respectiv, viziunea artistică a regizorului contribuie la afirmarea unor noi paradigme culturale în valorificarea și perpetuarea memoriei genului dramatic.

Chișinăul muzical: file de istorie (1812-1918)

Victor Ghilaș,

Institutul Patrimoniului Cultural

Comunicarea supune observației unele coordonate ale vieții muzicale chișinăuene pe parcursul a circa o sută de ani după anexarea Basarabiei la Imperiul Rus. Izvoarele care ne-au servit ca suport documentar pentru realizarea acestui obiectiv sunt: scrierile istorice, literare, științifice, schițele, notele, memoriile de călătorie ale unor persoane, aflate în trecere pe meleagurile noastre, mărturii puțin cunoscute sau mai greu accesibile cititorului. Din sinteza celor mai elocvente date și informații, inserate în sursele de referință, se încearcă conturarea unui tablou general al muzicii în centrul administrativ al Moldovei din stânga Prutului în perioada anilor 1812-1918. Priveliștea rezultată în urma reconstituirii peisajului muzical în mediul citadin cercetat oferă o paletă bogată în manifestări.

Urmărind cronologia prezenței muzicii în societate, evidențiem principalele ei forme de exprimare, între acestea figurând muzica populară, muzica saloanelor boierești (mondenă), muzica religioasă, muzica militară, activitățile cu caracter concertant, reprezentațiile muzical-teatrale. Prin prisma componentelor muzicale înregistrate în cuprinsul intervalului temporal specificat, identificăm stiluri, influențe diferite, gusturi artistice, precum și ponderea muzicilor în societatea orășenească. De asemenea, atragem atenția asupra funcțiilor sociale pe care muzica le îndeplinea în ambianța culturală chișinăuiană la acea vreme. Radiografia întreprinsă ne conduce către constatarea potrivit căreia muzica de factură europeană începe să câștige tot mai mult teren pentru afirmare în viața culturală din Chișinău cu o deschidere tot mai largă spre civilizația occidentală și asimilarea de noi forme artistice de manifestare.

Perspectiva oferită de demersul de față ne apare ca fiind una promițătoare, așa cum, pornind de la un areal restrâns, cercetarea poate fi extinsă către unul mai larg, îmbogățindu-l și extinzându-i orizontul într-un context mai larg, care ar cuprinde întregul spațiu basarabean.

HAPes – repozitoriu electronic al memoriei instituționale la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

Mariana Harjevschi,

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

În ultimii ani comunicarea științifică produce o schimbare de paradigmă: de la publicarea tradițională la crearea de arhive electronice deschise pentru comunitate. Un model de comunicare științifică îl reprezintă accesul liber la rezultatele cercetării prin crearea de repozitorii instituționale. În 2021 Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a setat următoarea prioritate instituțională – *Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” – platformă de creare și utilizare a conținutului digital chișinăuian*. Aceasta a permis inițierea primelor documente strategice ale BM „B.P. Hasdeu”, care stabilesc că bibliotecile cu o rețea extinsă de structuri, parteneri și utilizatori, organizează și desfășoară activități de cercetare, utilizând cele mai inovative căi de difuzare a rezultatelor științifice și a cunoștințelor (instrumente digitale și tradiționale), recunoaște și aplică în practică conceptul *accesului deschis, știința deschisă, știința participativă, știința cetățenilor. Politica Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” privind accesul deschis, Politica de cercetare și Regulamentul de organizarea și funcționare a Repozitoriului Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”*, au susținut dezvoltarea conceptului și realizarea repozitoriului electronic al memoriei instituționale – HAPes. Prin aprobarea Politicii, biblioteca a acceptat și recunoaște importanța strategică a Accesului Deschis la informație; exprimă viziunea instituției privind beneficiile și impactul Accesului Deschis asupra comunității academice și își asumă angajamentul de a disemina cât mai larg posibil rezultatele activității științifice finanțate din fonduri publice și din proiecte colaborative pe baza principiilor Accesului Deschis. Repozitoriul permite conservarea și asigurarea accesului operativ și eficient la conținuturile digitale ale producției editoriale instituționale, precum și creșterea vizibilității bibliotecii în spațiul global. Biblioteca Municipală a reușit să conceptualizeze structura repozitoriului, scoțând în evidență structura organizațională, dar și oferta produselor editoriale instituționale. Structura repozitoriului este constituită din comunități, subcomunități, colecții și subcolecții: Cercetare bibliografică,

Cercetare bibliologică, Cercetare biblioteconomică, Cercetare critico-literară, Cercetare de marketing, Cercetare statistică, Cercetare tematică „Chișinău”, Diverse (politici, rapoarte, strategii, planuri, Revista *BiblioPolis*, Revista *Buletin Eminescu*, Studii de eminescologie, Studii de hasdeologie, Studii necesități informaționale, culturale ale comunității, Studii servicii).

Image of Chisinau and its evolution in printed publications and representations of residents

Nina Ivanova,
Institute of Cultural Heritage

An important part of urban anthropology presents the research of city images, which were developed and now exist on different levels of social reality, as well as representations of the residents about their city. Images perform some essential functions: they underlie urban identities and form bonds with the symbolic capital of a city and its attractiveness for the residents. My former empiric research of the urban identities allowed to trace some special characteristics of how Chisinau is perceived by different groups of its residents. The participants of research speaking about their views and emotions relating to the city, used their personal images of Chisinau as individual experience of space and place.

Taking into consideration social or sometimes even constructivist nature of a city image it appears consistent to analyze images, reflected (or created) in the photographic albums and touristic guides - a kind of ideal presentations, and compare them with Chisinau images, existing among its residents. In view of this there were selected some printed publications issued during the Soviet period and the years of independence of the Republic, including two edited encyclopedias (with 1984 and 1997 years of issue). The comparison of these sources was carried out according to the identified categories and their contents. The results showed a certain evolution of the "ideal" Chisinau image, which served reflection of the time of its formation/creation, being a vivid illustration of the epoch and sociocultural milieu. Some images were in line with representations existing in the contemporary urban milieu of Chisinau. At the same time ideological shifts explain coexistence of various urban identities, for they were formed during different historical periods, and consequent incoherence of representations about the city, which is characteristic for the present stage of its development.

„(Mono)dramele unor necunoscute” din Sala Studio a Teatrului Național „Mihai Eminescu” din Chișinău

Dorina Khalil-Butucioc,

Asociația Internațională a Criticilor de Teatru (IATC/AICT), Germania

Monodrama reprezintă o mare provocare pentru orice actor, care, în cadrul convenției scenice și al jocului dramatic, își asumă responsabilitatea în mod absolut solitar de a trăi și de a reda lumile interioare ale personajului/lor într-un moment de răscruce al existenței sale/lor. „În căutarea eului pierdut” se avântă și personajele feminine în monospectacolele din Sala Studio „Valeriu Cupcea” a Teatrului Național „Mihai Eminescu” din Chișinău.

Acest lucru ni l-a demonstrat cu o probă de talent de înaltă calitate Diana Decuseară în monodrama *Mi-e frică de Marea Neagră* (2010), după piesa *Nudiștii* de Irina Nechit, regizor Vitalie Drucec. Dedicat problemelor și condiției femeii în societate, spectacolul infirmă atât imaginile tradiționale asociate feminității, cât și atitudinea mizantropă și misogină într-o societate patriarhală.

Frământările interioare ale *Îndrăgostitei* din spectacolul *Scrisoarea unei necunoscute* (2014) după Stefan Zweig, în regia lui Nugzar Kipanidze (Georgia), sunt redată cu o mare încărcătură emoțională de Anna Tkacenko. Transformarea dramatică și scenică a eroinei este evidentă prin gama întreagă de sentimente pe care le exteriorizează: naivitatea copilăriei, dragostea adolescentină, iubirea tinereții, instinctul matern, decepțiile maturității.

Ghemul vieții „Păsării Măiestre a cântului românesc” este depănat iscusit de Ecaterina Mardari în monospectacolul *Maria Tănase. Aș muri, moartea nu-mi vine* (2017), regie Nelly Cozaru. Actrița își poartă cu măiestrie personajul pe drumul vârstelor vieții omenești, adunând picătură cu picătură momente dramatice în paharul transfigurărilor sale.

Tonalitățile monologurilor actrițelor sunt subtile și adecvate, echilibrând umorul și ironia cu tristețea omniprezentă, fără să gliseze în patetic. Cele trei spectacole sensibilizează spectatorii și îi invită de la o terapie colectivă până la o participare cathartică.

Bibliografia creatoare de patrimoniu

Lidia Kulikovski,

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

Paradigma bibliografică nu este, cum s-a considerat o vreme, nici exclusiv cantitativă, nici exclusiv tehnicistă, nici exclusiv tehnologică și nici evident tradiționalistă (prof. Ion Stoica). Referitor la tradiționalism principiul bibliografic a traversat toate epocile. O cultură fără instrumente bibliografice și fără un exercițiu bibliografic curent, rămână oarbă și debusolată, atât în fața trecutului cât și în fața viitorului. Bibliografia ordonează informația din orice domeniu, pe orice subiect sau despre o personalitate.

Herder, preferindu-se la specificul spiritual al epocilor istorice, afirma că ele sunt compuse din individualități și care, ca și epocile, trebuie să fie examinate și judecate prin raportare la „esența și scopurile” lor specifice. Noi ne referim la epoca noastră iar Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, angajată civic, cultural și științific practică instrumentul și principiul bibliografic în activitatea de cercetare. Rămânem în compania lui J. G. Herder : „Pretutindenii formele vieții colective, afirma el, răspund unor nevoi particulare, în care își găsește expresia spiritul unui popor, al unei epoci istorice” Omul, prins în cotidianul nefavorabil, incert, vrea mai mult ca niciodată să-și cunoască trecutul pentru a-și putea înfrunța viitorul, la fel, incert. Ei au nevoie de răspunsuri la multiplele întrebări, au nevoie, mai ales de modele.

Noi ne referim la epoca noastră iar Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, angajată civic, cultural și științific practică instrumentul și principiul bibliografic în activitatea de cercetare. În 30 de ani am elaborat peste 150 de bibliografii – tematice, biobibliografice și de alte tipuri șlefuiind continuu abilitățile de cercetare, metodologiile, abordările, valorificând trecutul bibliografic și tezurizând prezentul.

Cercetarea bibliografică este partea forte și partea grande a procesului general de cercetare a Bibliotecii Municipale „B. P. Hasdeu”, partea aduc valoare, premii și imagine: Prin aceste lucrări biobibliografice, după cum afirmă lingvistul și primul cititor, redactor al acestor lucrări, Vlad Pohilă, BM „B. P. Hasdeu” aduce originala sa contribu-

ție la investigarea și înveșnicirea unor certe valor spirituale ce răsar și înfloresc în rodnicul sol basarabean, multe dintre acestea desfășându-și crengile spre Vest și spre Est, spre Europa și întreaga lume.

Cercetarea bibliografică la Biblioteca Municipală a fost apreciată de mari bibliologi din România ca dr. Gheorghe Buluță, prof. univ. Ion Stoica, acad. Gabriel Ștrempel, profesor Zamfira Mihail ș.a. referitor la lucrările noastre scriitorul dr. Iurie Colesnic scria: ...lucrările bibliografice sunt de fapt acel răboj din care comunitatea v-a desprinde adevărul despre vremurile, oamenii, fapte noastre.

Cartea – Sursă, Ghid, Instrument, Țintă

Sergiu Luca,

Universitatea Tehnică a Moldovei

Cartea este un ghid de formare a omului ca OM, o sursă de cunoștințe și înțelepciune, aceasta poate face lumea mai bună; este un instrument de manipulare pozitivă sau negativă; este o sursă de plăceri intelectuale, un „aparat” de antrenament al intelectului; este și o țintă pentru dictatori și fanatism.

Textele tipărite în piatră au rezistat în timp, chiar dacă au fost pierdute codurile și azi nu mai pot fi citite. Oricum, ele servesc ca mărturie a faptului că a fost „homo faber”.

Nu este o garanție sigură că scrierea în piatră se păstrează pentru posteritate (în Egipt noul faraon ștergea urmele predecesorilor săi, scrise pe coloane). Actualmente, la fel, sunt nimicite monumentele istorice. Dar, odată ce există șansa alternativă de a conserva cartea, aceasta trebuie neapărat utilizată. Dacă ținem cont de realitate, ne dăm seama că unui singur individ îi va fi greu să nimicească Biblioteca Congresului SUA, dar biblioteca digitală o poate nimici prin atac de tip „haker”. Nu trebuie dublată în piatră informația, toate formele de transmitere – conservare (lut, piatră, hârtie, foto, discuri, peliculă, imprimare magnetică (bobină, casetă, dischetă), CD, DWD, stick, mp3, mp4 etc. – nu permit conservarea informației pe lungă durată, iar pentru acces și decodare este necesar un instrumentariu special. Noi nu avem de unde ști pe care dispozitiv se află, în general, informația, spre deosebire de carte, care își oferă toată informația în mod deschis.

Digitalizarea aduce cu sine trei perspective: 1) accesul la informație; 2) posibilitatea de realizare a potențialului intelectual, datorită simplificării procesului de editare a cărții; 3) evitarea cenzurii totale.

Monopolizarea cărții și informației de către autorități nu este posibilă („samizdatul” nu poate funcționa, deoarece calculatoarele și telefoanele sunt controlate prin intermediul „cookies files”). Digitalizarea trebuie utilizată ca o alternativă de conservare a cărții, și nicidecum ca unica „salvare”.

Patrimoniul local – sursă de cercetare a Filialei de Arte „Tudor Arghezi” prin prisma lucrărilor de specialitate

Anastasia Moldovanu,

Filiala de Arte „Tudor Arghezi”, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

În demersul dat autoarea face referire la importanța patrimoniului cultural local, ce reprezintă o platformă de studiu și cercetare în valorificarea moștenirii culturale a statului nostru. Patrimoniul local este ocrotit și protejat prin acțiuni concrete de identificare, protejare, prelucrare, prezervare, conservare și promovare, în scopul nobil de utilizare a acestei moșteniri pentru generațiile viitoare. În mare parte, această misiune îi revine instituției bibliotecare. Biblioteca de Arte „Tudor Arghezi”, filială din rețeaua Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, are ca prioritate studierea patrimoniului local din domeniul cultural-artistic. Aspectul de actualitate și importanță a cercetării acestui domeniu este motivația prin care Biblioteca de Arte își identifică sarcinile – elaborarea produselor bibliografice importante în păstrarea, completarea și promovarea memoriei culturale comune. Realizarea se axează pe mai mulți piloni, unul dintre care este programul de activități tematice cu participarea publicului larg și a personalităților din domeniu. Tematica abordată devine în continuare subiectul studiului și a cercetărilor în bibliotecă. O lucrare bibliografică specifică domeniului artistic înseamnă cercetarea aprofundată a temei destinată unei direcții concrete, fie ea muzică, teatru, film sau artă plastică. O biobibliografie descoperă și evidențiază sursele de informare consultate așa, încât să îi permită cititorului să facă cunoștință cu o perioadă concretă în evoluția domeniului dat sau să cunoască în detaliu viața și opera de creație a unor personalități. Astfel, pe parcursul anilor au fost realizate bibliografiile și biobibliografiile importante despre evoluția artei și culturii naționale, ele devenind parte componentă a patrimoniului. Alături de bibliografiile elaborate anterior, recent am pus bazele studiilor în domeniul cinematografiei și a operei naționale, începând cu perioada deceniului patru al secolului XX, prin cercetarea operelor de creație ale personalităților Anton Mater, artist-scenograf, Victoria Barbă, regizoare de filme de animație, Elfrida Coroliova, critic de teatru, fostă balerină, Ioan Paulencu, interpret.

Proiectul *Night Guguță*: experimente teatrale

Violeta Tîpa,

Institutul Patrimoniului Cultural

La începutul anului 2019 Teatrul Municipal de păpuși „Guguță” invită teatrofiliile la lansarea proiectului *Night Guguță*, eveniment care va bulversa viața teatrală a capitalei. Este vorba despre debutul tinerilor actori, proaspăt absolvenți ai Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Chișinău, cu spectacolul „Vicontele” de Eugene Ionesco, în regia lui Veaceslav Sambiș. Această nouă „explozie” la distanță de trei decenii după cea a trupei venite de la Școala Teatrală „Șciukin” de la Moscova, aduce un suflu nou, o viziune inedită în arta teatrală moldovenească. Succesul tinerilor a surprins plăcut și critica, care le-a apreciat creația, oferindu-le Premiul Mare pentru cel mai bun spectacol al stagiunii 2018-2019 în cadrul premiilor UNITEM.

În continuare Proiectul *Night Guguță* își va propune să monteze spectacole în baza dramaturgiei universale atât celei clasice, cât și contemporane, care ar provoca interesul tinerilor, categorie de spectatori mai puțin solicitați. Astfel, tinerii, care până atunci ocoleau spectacolele de la „Guguță”, au inundat sala teatrului.

Printre primele spectacolele jucate a fost și cel de diplomă al cursului – comedia „Leonce și Lena” de Georg Buchner, în regia regretatului Vlad Ciobanu, conducătorul cursului. Merită atenție experimentele în regie a actorului Cătălin Lungu cu „Omul-pană” de Martin McDonagh, ce se joacă cu spectatorii pe scenă. Și Veaceslav Sambiș se dezice de scena tradițională, montând drama „Noaptea lui *Helver*” de Ingmar Villqist, dramaturg și regizor polonez contemporan.

Experimente cu limbajul teatral face și Iulian Bubuic în „Jucătorii” de Gogol, care se joacă într-o scenografie minimalistă; comedia „O întâmplare cu un metranpaj” de Alexandr Vampilov și „Ulciorul sfărâmat” de Heinrich von Kleist, o satiră la adresa sistemului judiciar, spectacol în care se „jonglează” cu imagini video și filmări online.

Ne vom referi la particularitățile specifice suflului nou în arta noastră teatrală, impus de tinerii artiști, vom analiza spectacolele proiectului *Night Guguță* din perspectiva componentelor artei teatrale.

Chișinăul în presa periodică interbelică

Andrei Verebcean,

Secția „Memoria Chișinăului”, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

„Chișinăul interbelic rămâne încă o necunoscută”, spune cercetătoarea Diana Vrabie în antologia *Chișinău*. În același timp este „un spațiu al simbolurilor, al amintirii, al moștenirii și al conservării unui patrimoniu identitar încă puțin cunoscut și valorificat”.

Activitatea de studiere a istoriei locale în bibliotecă are două aspecte: 1) biblioteconomic – documentarea și servirea utilizatorilor; 2) bibliografic – elaborarea edițiilor bibliografice curente și retrospective, care asigură informațional ulterioarele sau posibilele cercetări științifice.

Pentru a contribui efectiv la cercetarea științifică a ținutului/localității, a etapelor de dezvoltare socio-economică, politică și culturală, bibliotecile oferă constant conținut, colectând, organizând și elaborând bibliografia locală cu caracter științific.

În anii '90 ai sec. XX Biblioteca Municipală, Secția bibliografie retrospectivă din cadrul Serviciului bibliografic al instituției, avea ca sarcină colectarea și descrierea conținutului revistelor și ziarelor apărute pe teritoriul Basarabiei în perioada interbelică. Importanța acestui proces era evidentă – revistele și ziarurile au marcat momentele importante în evoluția și afirmarea culturii naționale, care merită să fie valorificate pentru generațiile viitoare.

Bibliotecile din Republica Moldova nu dețin colecții integrale ale presei din acea perioadă. Bibliografiile Bibliotecii Municipale au bibliografiat surse din Biblioteca Națională a Moldovei, Biblioteca Academiei de Științe a României și Moldovei, descriind conținutul integral al edițiilor, oferind acces la conținut, contribuind și facilitând activitatea cercetătorilor din diferite domenii. În total au fost descrise 13 000 de articole din 35 de ziare și reviste, precum *Basarabia economică*, *Viața Basarabiei*, *Presa pedagogică*.

Analizând conținutul acestor ediții, descoperim diferite fațete ale vieții din Chișinăul de atunci: economia orașului, târgurile, publicațiile, transportul, învățământul, activitatea primarului, vizitele regale la Chișinău, preocupările locuitorilor etc.

CUPRINS

SECȚIUNEA I PATRIMONIUL ARTISTIC – VALOARE CULTURALĂ, EDUCATIVĂ ȘI ECONOMICĂ PENTRU SOCIETATEA SECOLULUI AL XXI-LEA

<i>Lucia Adascaliița</i>	Narațiunea și rolul acesteia în creația lui Alexei Grabco	10
<i>Valeria Barbas</i>	Cartea de artist în Republica Moldova: realizări în perioada pandemică (2020-2021)	11
<i>Alexandru Bohanțov</i>	Narațiunea <i>Ultima lună de toamnă</i> de Ion Druță: de la text la filmul omonim	12
<i>Mariana Bulicanu</i>	Considerații generale privind geneza termenului <i>Doina</i> . Argumente istoriografice	13
<i>Dumitru Calmîș</i>	Constituirea artei academice acordeoniste din RSS Moldovenească în perioada anilor 1940–1960	14
<i>Vasile Chiseliță</i>	Interpreta Valentina Cojocar: aspecte ale creației de patrimoniu în Orchestra „Folclor”	15
<i>Violina Galaicu</i>	Aportul lui Filotei Cozianul la proliferarea muzicii cultice românești de filiație bizantină	16
<i>Pavel Gamurari</i>	Creația vocal-simfonică a compozitorului ieșean Viorel Munteanu și poezia lui Lucian Blaga. Întoarceri la Blaga pentru soprană și grup instrumental	17
<i>Vasile Grecu</i>	Rolul artei pianistice în cultura muzicală din Basarabia interbelică în raport cu procesul intercultural european	18
<i>Vladimir Kravcenko</i>	Ex-librisuri din colecțiile Muzeului Național de Istorie a Moldovei din Chișinău	19
<i>Valeriu Luță</i>	Țambalul: considerații asupra procedeelelor tehnice de emiterie a sunetului	20
<i>Ana Marian</i>	Chipuri feminine în sculptura moldovenească	21
<i>Dumitru Olărescu</i>	Fenomenul Ion Creangă în imagini audiovizuale	22

<i>Ana-Maria Plămădeală</i>	Actorul de cinema în ipostaza exponentului idealurilor și virtuților „sufletului ancestral”	23
<i>Elena Prus</i>	Spectacolul muzealizării și literaturizării lumii	24
<i>Vitalie Răileanu</i>	Aspecte ale climatului nostru cultural	25
<i>Victoria Rocaciuc</i>	Leonid Beleaev – 100 de ani de la nașterea artistului	26
<i>Natalia Rojcovscaia-Tumaha</i>	Aesthetics of the Libretto in its Historical Development	27
<i>Constantin Spînu</i>	Repere și inovații artistice în tapiseria Carmelei Golovinova	28
<i>Mariana Șlapac</i>	Caracteristici arhitectural-tipologice ale citadelii de la Chilia	29
<i>Svetlana Talpă</i>	Atribuirea comparativă a trăsăturii metodologice și aspectuale ale dansului: popular scenic și de caracter	30
<i>Aurelia Trifan</i>	Contextul istoric și aspectele specifice ale arhitecturii întreprinderilor vitivinicole din Republica Moldova	31

SECȚIUNEA II PATRIMONIUL ETNOGRAFIC: EXPRESIE A SPIRITUALITĂȚII ȘI MODULUI TRADIȚIONAL DE VIAȚĂ

<i>Valentin Arapu</i>	Coruperea și înfruntarea ciumei în folclorul românesc: credințe, superstiții și practici magice (aspecte etnoculturale)	32
<i>Carolina Cotoman</i>	Ofrandele și alimentele în cadrul obiceiului funerar	33
<i>Adrian Dolghi</i>	Alimentația copiilor în orfelinatele din RSSM în anii 1945-1947	34
<i>Natalia Grădinaru</i>	Norme tradiționale de gestionare rațională a resurselor mediului în practicarea agriculturii și creșterii vitelor	35

<i>Irina Ijboldina</i>	Particularitățile modificării spațiului socio-cultural al familiei ruse în Basarabia interbelică	36
<i>Ecaterina Cojuhari</i>	Pre-Easter rituals of the Ukrainians of the Republic of Moldova	37
<i>Victor Cojuhari</i>	Demographic processes in the Republic of Moldova at the late of XX – beginning of XXI century: mortality of the population	38
<i>Elena Madan</i>	Activitatea dulgherilor și tâmplarilor în bresle, ateliere și fabrici în secolul XIX – mijlocul secolului XX	39
<i>Raisa Osadci</i>	Ceata de feciori în perioada ciclului Pascal	40
<i>Aleksey A. Romanchuk</i>	Ukrainian жбурляти and Romanian a zvârli in the context of ethnic and language interactions in the Carpathian-Danubian region during the late for-Slavic epoche	41
<i>Vitali Sîrf</i>	Traditional entertainments among the Gagauz people of Bulgaria in the light of publications of the late 19 th century to mid-20 th century	42
<i>Ștefan Sofronovici</i>	Moștenirea etnografică și folclorică a lui Nichita Smochină	43
<i>Valentina Ursu</i>	Patrimoniul etnografic în politica culturală a URSS	44
<i>Tatiana Zaicovschi</i>	Riturile de trecere și viziunea asupra impurității rituale în ritualurile de maternitate și botez la lipovenii din Republica Moldova	45

SECȚIUNEA III

ORAȘUL CHIȘINĂU LA 585 DE ANI DE LA PRIMA ATESTARE DOCUMENTARĂ: ISTORIE, TRADIȚIE, PATRIMONIUL CULTURAL

<i>Alla Ceastina</i>	Despre amenajarea Grădinii Publice (Grădina Publică „Ștefan cel Mare și Sfânt”) din Chișinău în secolul al XIX-lea	46
----------------------	--	----

<i>Mariana Cocieru</i>	Digitizarea și prezervarea materialului arhivistic privind evoluția istorică și culturală a evreilor din Basarabia	47
<i>Elfrida Coroliova</i>	Activitatea regizorului Victor Gherlac	48
<i>Cristina Dicusar</i>	Chișinău la reportofon	49
<i>Ana Ghilaș</i>	Dramaturgia generației 60-70 în viziunea regizorală a lui Alexandru Cozub	50
<i>Victor Ghilaș</i>	Chișinăul muzical: file de istorie (1812-1918)	51
<i>Mariana Harjevschi</i>	HAPes – repozitoriu electronic al memoriei instituționale la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”	52
<i>Nina Ivanova</i>	Image of Chisinau and its evolution in printed publications and representations of residents	54
<i>Dorina Khalil-Butucioc</i>	„(Mono)dramele unor necunoscută” din Sala Studio a Teatrului Național „Mihai Eminescu” din Chișinău	55
<i>Lidia Kulikovski</i>	Bibliografia creatoare de patrimoniu	56
<i>Sergiu Luca</i>	Cartea – Sursă, Ghid, Instrument, Țintă	58
<i>Anastasia Moldovanu</i>	Patrimoniul local – sursă de cercetare a Filialei de Arte „Tudor Arghezi” prin prisma lucrărilor de specialitate	59
<i>Violeta Tipa</i>	Proiectul Night Guguță: experimente teatrale	60
<i>Andrei Verebcean</i>	Chișinăul în presa periodică interbelică	61